

The Logic of Persuasion in Environmental Controversies: An Analysis of Argumentation Schemes in the Discursive Battle over the Chamshir Dam

Hadi Nazari¹, Abdollah Bicharanlou^{2*}, Mehdi Montazerghaem³, Hadi Khaniki⁴

Received:

6 August 2025

Accepted:

11 October 2025

Keywords:

Argumentation Schemes, Persuasion, Discourse Analysis, Environmental Communication, Chamshir Dam

Abstract

Public controversies surrounding large-scale development projects, such as dam construction, are arenas for argumentative confrontation wherein various parties strive to attract public opinion and legitimize their positions by employing persuasive and rhetorical strategies. Understanding the argumentative techniques used in these debates is vital for comprehending how public beliefs are formed and for evaluating the quality of social dialogues. This article, focusing on the controversial case of the Chamshir Dam, seeks to dissect and comparatively analyze the argumentation methods and techniques employed by the state's discourse and that of its critics. This research adopts a qualitative approach and the method of argumentative discourse analysis, centered on the theoretical framework of Douglas Walton's "Argumentation Schemes." The findings indicate that both discourses extensively use similar schemes, but with entirely opposing content and orientation. "Argument from Expert Opinion" is transformed into a "battle over scientific credibility" (official science vs. independent science), and "Argument from Consequences" delineates conflicting futures (hope and development vs. fear and disaster). The widespread use of "Argument from Emotion" and "Ad Hominem Attack" on both sides shows that the controversy more closely resembles a "quarrel" aimed at defeating an opponent than a "critical discussion" for resolving differences. This research emphasizes that enhancing the quality of public debates in Iran requires a move towards more substantiated arguments and the creation of spaces for genuine dialogue between different expert and value-based perspectives.

Extended Abstract

Introduction

Public controversies over large-scale development projects, such as the Chamshir Dam in Iran, represent critical arenas for discursive battles. In these contests, opposing factions—in this case, the state's official discourse promoting the project and a counter-discourse by critics—employ a range of persuasive strategies to shape public opinion and legitimize their stances. This dynamic transforms technical and environmental issues into a broader struggle over meaning, values, and trust. This paper delves into this rhetorical conflict by analyzing the underlying logic of persuasion used by both sides. It aims to dissect the specific argumentative techniques that define this "war of narratives" and understand how each side constructs its arguments to win public support.

¹ PhD Student, Communication Sciences, Department of Communication, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran. (mirhadinazari@ut.ac.ir)

² Associate Professor, Communication Sciences, Department of Communication, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran. (bikaranlou@ut.ac.ir)

³ Assistant Professor, Communication Sciences, Department of Communication, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran. (mmontazer@ut.ac.ir)

⁴ Professor, Communication Sciences, Department of Communication, Faculty of Communication Sciences, Allameh Tabatabaie University, Tehran, Iran. (Hadi.khaniki@gmail.com)

Research Methodology

Adopting a qualitative and interpretive approach, this study conducts an argumentative discourse analysis of the Chamshir Dam controversy. The research is grounded in the theoretical framework of Douglas Walton's Argumentation Schemes, a tool for identifying and evaluating common patterns of practical reasoning. Data was gathered from two distinct discursive spheres: 1) the pro-dam discourse, including official government statements, press conferences, and reports in state-affiliated media, and 2) the anti-dam discourse, comprising content from environmental activists, independent journalists, and academics primarily on the social media platform X (formerly Twitter). The analysis involved identifying, coding, and comparatively interpreting the strategic functions of the most prevalent argumentation schemes within each discourse.

Research Findings

The findings reveal that both the government and its critics deploy a similar repertoire of argumentation schemes, but with completely contradictory content, creating two parallel and irreconcilable realities. The **Argument from Expert Opinion** devolves into a "battle for scientific credibility," with the government citing its own agencies and official reports, while critics champion independent academics and leaked internal documents. The **Argument from Consequences** is used to paint starkly opposing futures: the government frames the dam as a source of development, energy, and prosperity, while critics forecast an imminent environmental catastrophe, including irreversible salinization and ecosystem collapse.

The **Argument from Analogy** is a key weapon for critics, who constantly liken Chamshir to the notorious failure of the Gotvand Dam, framing it as a repeating tragedy. In response, the state either dismisses the analogy as technically flawed or offers positive counter-comparisons. Furthermore, the extensive use of **Ad Hominem Attack** personalizes the conflict; the government labels critics as unqualified or politically motivated "enemies," whereas critics attack the credibility, integrity, and alleged corrupt motives of officials. A "battle of evidence" also emerges, as official data is challenged by critics' satellite imagery and independent measurements. Finally, the potent **Argument from Emotion** shapes the affective landscape of the debate: the state appeals to national pride and hope, while critics evoke fear, anger, and empathy for the threatened environment and local communities.

Conclusion

The study concludes that the argumentative logic of the Chamshir Dam debate is characterized by a zero-sum "quarrel" aimed at discrediting the opponent rather than a "critical discussion" aimed at mutual understanding. This adversarial dynamic deepens polarization and undermines the potential for informed decision-making. Enhancing public discourse on complex environmental issues in Iran necessitates fostering spaces for genuine, evidence-based dialogue that can navigate competing expert claims and values constructively.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the persons for scientific consulting in this paper.

منطق اقناع در مناقشات محیط زیستی؛ تحلیل شاکله‌های استدلال‌ورزی در نبرد گفتمانی سد

چشمشیر

هادی نظری^۱، عبدالله بیچرانلو^۲، مهدی منتظر قائم^۳، هادی خانیکی^۴

چکیده:

مناقشات عمومی پیرامون پروژه‌های بزرگ توسعه‌ای مانند سدسازی، عرصه‌هایی برای تقابل استدلالی هستند که در آن طرفین مختلف با به‌کارگیری استراتژی‌های اقناعی و بلاغی، برای جلب نظر افکار عمومی و مشروعیت‌بخشی به مواضع خود تلاش می‌کنند. درک تکنیک‌های استدلالی به کاررفته در این مباحثات، برای فهم چگونگی شکل‌گیری باورهای عمومی و ارزیابی کیفیت گفت‌وگوهای اجتماعی، امری حیاتی است. این مقاله با تمرکز بر مطالعه موردی پرمناقشه سد چشمشیر، به دنبال کالبدشکافی و تحلیل مقایسه‌ای شیوه‌ها و تکنیک‌های استدلال‌ورزی است که توسط گفتمان‌های دولت و منتقدان به کار گرفته شده‌اند. این پژوهش با اتخاذ رویکرد کیفی و روش تحلیل گفتمان استدلالی، بر چارچوب نظری «شاکله‌های استدلال‌ورزی» داگلاس والتون متمرکز است. داده‌ها شامل نمونه‌ای هدفمند از بیانیه‌های رسمی دولت و محتوای منتشرشده توسط کنش‌گران محیط زیست در رسانه اجتماعی ایکس (توییتر سابق) در بازه زمانی اوج مناقشه (آذر ۱۴۰۱ تا مرداد ۱۴۰۲) است. یافته‌ها نشان می‌دهد که هر دو گفتمان به طور گسترده از شاکله‌های مشابهی، اما با محتوا و جهت‌گیری کاملاً متضاد استفاده می‌کنند. «استدلال مبتنی بر نظر کارشناس» به یک «نبرد بر سر اعتبار علمی» (علم رسمی در برابر علم مستقل) تبدیل شده و «استدلال مبتنی بر پیامد» آینده‌های متعارضی را ترسیم می‌کند (امید و توسعه در برابر ترس و فاجعه). استفاده گسترده از «استدلال مبتنی بر احساسات» و «حملة شخصی» در هر دو سو، نشان می‌دهد که مناقشه بیش از آنکه یک «بحث انتقادی» برای حل اختلاف نظر باشد، به یک «منازعه» برای غلبه بر حریف شباهت دارد. این پژوهش تأکید می‌کند که ارتقاء کیفیت مباحثات عمومی در ایران، نیازمند حرکت به سوی استدلال‌های مستندتر و ایجاد فضاهایی برای گفت‌وگوی واقعی بین دیدگاه‌های کارشناسی و ارزشی متفاوت است.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۵/۱۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۷/۱۹

کلید واژه‌ها:

شاکله‌های استدلال‌ورزی؛
اقناع؛ تحلیل گفتمان؛ ارتباطات
زیست‌محیطی؛ سد چشمشیر.^۱ دانشجوی دکتری، علوم ارتباطات، گروه ارتباطات، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. mirhadinazari@ut.ac.ir^۲ دانشیار، علوم ارتباطات، گروه ارتباطات، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. bikaranlou@ut.ac.ir^۳ دانشیار، علوم ارتباطات، گروه ارتباطات، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. mmontazer@ut.ac.ir^۴ استاد، علوم ارتباطات، گروه ارتباطات، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. khaniki@atu.ac.ir

۱. مقدمه

برای تبدیل شدن مسائل محیط زیستی از وضعیت مسأله بودن به مباحث و دغدغه‌های سیاستی دید رسانه‌ای حیاتی و سرنوشت‌ساز است. بدون پوشش رسانه‌ای احتمال موفقیت اندک است، به‌گونه‌ای که مسائل و مشکلات پیشین یا وارد عرصه گفتمان عمومی یا به بخشی از فرآیند سیاسی تبدیل خواهند شد (Hannigan, 2019:165). به عبارتی مسائل محیط زیستی پدیده‌هایی عینی و از پیش موجود نیستند، بلکه از طریق فرآیندهای «برساخت اجتماعی» تعریف، تفسیر و به موضوعاتی برای نگرانی و کنش عمومی تبدیل می‌شوند. در این فرآیند، مناقشات عمومی درباره مسائل پیچیده اجتماعی، سیاسی و فنی، به عرصه‌هایی برای اقناع، بلاغت و تقابل استدلالی تبدیل می‌شوند. در این عرصه‌ها، بازیگران مختلف نه تنها به ارائه اطلاعات، بلکه به تلاش برای شکل‌دهی به باورها، ارزش‌ها و درنهایت، تصمیمات افکار عمومی و نخبگان سیاسی می‌پردازند. کیفیت این مباحث عمومی و منطق اقناعی حاکم بر آن‌ها، تأثیر مستقیمی بر سلامت حوزه عمومی، کیفیت تصمیم‌گیری‌های دموکراتیک و میزان اعتماد عمومی به نهادها دارد. همان‌طور که نظریه‌پردازان استدلال و دموکراسی تأکید کرده‌اند، یک حوزه عمومی سالم نیازمند مباحثی است که در آن شهروندان بتوانند به طور عقلانی و انتقادی به ارزیابی استدلال‌های رقیب بپردازند (Habermas, 1998). این اهمیت، به ویژه در فضای رسانه‌ای ایران که در آن برساخت مسائل عمومی و بحران‌ها از طریق گفتمان‌های رسانه‌ای رقیب صورت می‌گیرد، دوچندان می‌شود (Mousavi, 2020).

در این میان، مناقشات محیط زیستی به دلیل درهم‌تنیدگی با عدم قطعیت‌های علمی، تضادهای عمیق ارزشی و پیامدهای گسترده و بلندمدت، به بستری بسیار مستعد برای شکل‌گیری «نبردهای اقناعی» تبدیل شده‌اند. در این نبردها، هر طرف با به‌کارگیری راهبردهای استدلالی و بلاغی متفاوت، سعی در به کرسی نشاندن روایت خود و بی‌اعتبار کردن روایت رقیب دارد. این فرآیند، صرفاً یک تبادل نظر منطقی محض نیست، بلکه همان‌طور که سنت بلاغی در مطالعات استدلال تأکید می‌کند، شامل استفاده از انواع تکنیک‌های اقناعی برای تأثیرگذاری بر مخاطب است؛ از استناد به شواهد و کارشناسان (لوگوس و اتوس) گرفته تا توسل به احساسات و ارزش‌های مشترک (پتوس) (Gilbert, 2008).

به طور خاص، پروژه‌های بزرگ سدسازی که زمانی نماد بی‌چون‌وچرای پیشرفت و توسعه تلقی می‌شدند، امروز در سراسر جهان به یکی از مناقشه‌برانگیزترین موضوعات عمومی تبدیل شده‌اند. با افزایش آگاهی از پیامدهای محیط زیستی (مانند تغییر رژیم رودخانه‌ها و تخریب اکوسیستم‌ها) و اجتماعی (مانند جابه‌جایی اجباری جوامع محلی) سدهای بزرگ، جنبش‌های قدرتمند مدنی و علمی در برابر آن‌ها شکل گرفته است (WCD, 2000). این مقاومت‌ها که اغلب از طریق

رسانه‌ها و کنش‌گری عمومی صورت می‌گیرد، توانسته‌اند در بسیاری از کشورها، سیاست‌گذاری‌های سدسازی را به چالش کشیده و حتی پروژه‌های بزرگ را متوقف کنند. به عنوان نمونه، در چین که به طور سنتی دولتی قدرتمند است و فضایی محدود برای جامعه مدنی دارد، مناقشات عمومی و «سطح بالای نگرانی اجتماعی» در سال ۲۰۰۴ منجر به توقف پروژه عظیم سدسازی بر رودخانه نو توسط نخست‌وزیر وقت شد (Yang & Calhoun, 2007: 211). این روند جهانی نشان می‌دهد که مشروعیت پروژه‌های سدسازی دیگر صرفاً به توجیهات فنی و اقتصادی وابسته نیست، بلکه به طور فزاینده‌ای به پذیرش عمومی و مدیریت موفق مناقشات گفتمانی گره خورده است.

مناقشه اخیر و بسیار پرحرارت بر سر آبرگیری و بهره‌برداری سد چمشیر در ایران، نمونه‌ای برجسته از چنین مناقشه عمومی است. این تقابل گفتمانی گسترده که در سطح رسانه‌های رسمی و اجتماعی جریان داشت، دو دیدگاه بنیادین را در برابر یکدیگر قرار داد: الف: گفتمان رسمی دولت که پروژه را به عنوان یک «پروژه ملی و توسعه‌محور» بازنمایی می‌کرد، در برابر ب: گفتمان انتقادی منتقدان (شامل فعالان محیط زیست، روزنامه‌نگاران و کارشناسان مستقل) که آن را یک «فاجعه محیط زیستی قریب‌الوقوع» می‌دانست. از آنجاکه این مقاله در چارچوب کلی گفتمان استدلالی بر سطح خرد این تقابل و نبرد گفتمانی تمرکز دارد، تحلیل دقیقی از تکنیک‌ها و شیوه‌های خرد اقناع که هر طرف برای ساختن استدلال‌های روزمره خود و به کرسی نشاندن موضع خود در برابر مخاطبان به کار می‌برد، بسیار حائز اهمیت است. این تحلیل به ما کمک می‌کند تا دریابیم هریک از گفتمان‌های دولت و منتقدان برای توجیه ادعاهای خود، از چه الگوهای استدلالی خاصی بهره می‌برند.

پرداختن به این مسأله نه تنها به درک عمیق‌تر دینامیک‌های این مناقشه خاص کمک می‌کند، بلکه به آسیب‌شناسی کلی کیفیت مباحثات عمومی در مورد مسائل پیچیده در ایران نیز یاری می‌کند. درک «منطق اقناع» حاکم بر این فضاها، که داگلاس والتون (Walton, 2006) آن را از طریق «شاکله‌های استدلال‌ورزی» قابل تحلیل می‌داند، پیش‌نیاز هرگونه تلاش برای ارتقاء کیفیت گفت و گوهای عمومی و حرکت به سوی تصمیم‌گیری‌های عقلانی‌تر است. بر اساس این، این مقاله به طور دقیق‌تر به دنبال پاسخ به پرسش‌های پژوهشی زیر است:

۱. گفتمان‌های دولت و منتقدان در مناقشه سد چمشیر، برای توجیه ادعاهای خود عمدتاً از چه شاکله‌های استدلال‌ورزی استفاده می‌کنند؟

۲. هریک از این شاکله‌های استدلالی در هر گفتمان چه کارکردهای اقناعی و بلاغی دارند و چگونه برای تقویت روایت کلی آن گفتمان به کار گرفته می‌شوند؟

۳. چه تفاوت‌های راهبردی در به کارگیری شاکله‌های استدلال‌ورزی بین گفتمان رسمی دولت و گفتمان مقاومت منتقدان در رسانه اجتماعی ایکس وجود دارد؟

۲. مبانی نظری: از استدلال در گفتمان تا شاکله‌های استدلال‌ورزی

در این بخش تحقیقات و پژوهش‌های صورت گرفته در موضوعات مرتبط با تحقیق حاضر مرور خواهد شد. همچنین مبانی نظری مطرح خواهد شد.

۲-۱. پیشینه تجربی

مناقشات گفتمانی پیرامون مسائل محیط زیستی، به ویژه پروژه‌های بزرگ زیرساختی مانند سدسازی، در سال‌های اخیر به طور فزاینده‌ای مورد توجه پژوهشگران در سراسر جهان قرار گرفته است. مرور این مطالعات به ما کمک می‌کند تا جایگاه و نوآوری پژوهش حاضر را بهتر مشخص کنیم.

در سطح بین‌المللی، پژوهش‌های متعددی به مطالعه مناقشات سدسازی پرداخته‌اند. اتکینز (Atkins, 2018) با بهره‌گیری از نظریه گفتمان پساساختارگرا، مناقشه پیرامون دو سد در برزیل را تحلیل کرد. او نشان داد که چگونه فعالان مقاومت با ارائه روایت‌های جدید و بازتعریف مفهوم «پایداری»، گفتمان هژمونیک دولت (که پروژه‌ها را تجدیدپذیر و توسعه‌محور معرفی می‌کرد) را به چالش کشیده و مسأله را «بازسیاسی‌سازی» کردند. الصوفی و ابراهیم (Elsoufy & Ibrahim, 2022) نیز با استفاده از تحلیل انتقادی گفتمان فرکلاف، بازنمایی رسانه‌ای مناقشه سد رنسانس اتیوپی را در رسانه‌های آن لاین مصر و اتیوپی بررسی کردند. یافته‌های آن‌ها نشان داد که هر دو کشور با انتخاب واژگان خاص، به ساخت یک دوتایی ایدئولوژیک «ما» (مثبت) در برابر «آن‌ها» (منفی) پرداخته و از رسانه برای پیشبرد اهداف ملی خود استفاده کرده‌اند. تور و همکاران (Aledo Tur et al., 2018) نیز در تحلیل گفتمان مباحثه درباره دو پروژه هیدروالکتریک در برزیل، به این نتیجه رسیدند که گفتمان‌های حامی سدها با استفاده از منطق اقتصادی و علمی، گفتمان مسلط را شکل داده‌اند؛ درحالی که گفتمان جوامع محلی آسیب‌دیده که بر احساسات و هویت روزمره استوار بود، به حاشیه رانده شده است. هرمانو (Hermano, 2019) نیز در تحلیل مناقشه سد رگون بین کشور ازبکستان و تاجیکستان، با تحلیل گفتمان سخنرانی‌های رسمی سران دو کشور، نشان داد که چگونه تاجیکستان سد را نماد قدرت، ملی‌گرایی و استقلال معرفی می‌کند، درحالی که ازبکستان (پیش از تغییر دولت) آن را تهدیدی برای امنیت آب و محیط زیست تلقی می‌کرد. این پژوهش همچنین به خوبی نشان می‌دهد که چگونه تغییرات سیاسی می‌تواند به تغییر کامل گفتمان از «بی‌اعتمادی» به «همکاری» منجر شود. در ایران نیز، هرچند حوزه ارتباطات محیط زیستی نوظاست، اما مطالعات ارزشمندی در زمینه تحلیل گفتمان مسائل محیط زیستی انجام شده است. موسوی (۲۰۲۰) در تحلیل گفتمان مسأله آب در روزنامه‌های سراسری، نشان داد که هر روزنامه براساس جهت‌گیری سیاسی خود، علل و راه‌حل‌های متفاوتی برای بحران آب ارائه می‌دهد؛ از نقد سیاست‌های

کلان توسعه (در روزنامه شرق) تا تقلیل مسأله به مصرف‌گرایی مردم و مسؤولیت‌زدایی از دولت (در روزنامه ایران). غلامی (۲۰۱۹) نیز در پژوهش خود، با بهره‌گیری از مفاهیم چارچوب‌بندی و رتوریک، به مطالعه برساخت مسأله آب ایران در توئیتر و تلگرام پرداخت. او نشان داد که بحران آب عمدتاً براساس چارچوب‌های کلان توسعه پایدار، عدالت زیست‌محیطی، اقتصاد سیاسی آب و ... چارچوب‌بندی شده است. یکی از یافته‌های کلیدی غلامی که با پژوهش حاضر قرابت دارد، این بود که در سطح خرد، راهبردهای اقناعی منفی نظیر برانگیختن ترس و خشم بیش از سایر راهبردها در این فضا به کار رفته است. عرفانی حسین‌پور (۲۰۱۳) نیز در تحلیل رتوریک مستندهای تلویزیونی مربوط به بحران دریای ارومیه، به این نتیجه رسید که این مستندها در بازنمایی عمق بحران ناموفق بوده و در آن‌ها عناصر احساسی و فضای شاعرانه بر عناصر منطقی غلبه داشته است. این پژوهش‌ها به خوبی نشان می‌دهد که چگونه مسائل محیط زیستی در رسانه‌های ایران به صورت‌های مختلفی چارچوب‌بندی می‌شوند و ابزارهای اقناعی (به ویژه احساسی) در آن‌ها نقش مهمی ایفا می‌کنند.

مرور انتقادی پیشینه تجربی نشان می‌دهد که با وجود مطالعات ارزشمند در زمینه چارچوب‌بندی مسائل محیط زیستی در ایران، خلأ پژوهشی مشخصی در زمینه تحلیل سیستماتیک، مقایسه‌ای و سطح خرد تکنیک‌های استدلالی در یک مناقشه مشخص و پرحرارت مانند سد چمشیر احساس می‌شود. پژوهش‌های پیشین عمدتاً به «چه چیزی» گفته می‌شود (مضامین و چارچوب‌های کلان) پرداخته‌اند و حتی در مواردی که به «چگونگی» اقناع اشاره کرده‌اند، این کار را با رویکردهای کلی رتوریک انجام داده و به کالبدشکافی و طبقه‌بندی دقیق «الگوهای استدلالی روزمره» نپرداخته‌اند. نوآوری اصلی این تحقیق در پرکردن همین خلأ نهفته است. این مقاله به جای پرسش از «چه می‌گویند؟»، به این پرسش پاسخ می‌دهد که «چگونه استدلال می‌کنند؟». نوآوری این پژوهش در به‌کارگیری چارچوب نظری و روشی جامع و سیستماتیک «شاکله‌های استدلال‌ورزی» داگلاس والتون برای تحلیل مقایسه‌ای گفتمان‌های دولت و منتقدان در یک مناقشه محیط زیستی در ایران است. این رویکرد به ما امکان می‌دهد تا:

۱. به صورت سیستماتیک، تکنیک‌های اقناعی به کار رفته توسط هر طرف را شناسایی و طبقه‌بندی کنیم.
۲. به صورت مقایسه‌ای، استراتژی‌های استدلالی دولت و منتقدان را در برابر یکدیگر قرار داده و تفاوت‌ها و شباهت‌های آن‌ها را تحلیل نماییم.
۳. به درک عمیق‌تری از «منطق اقناع» حاکم بر این مباحثات دست یافته و نشان دهیم که چگونه «واقعیت‌های موازی» و «روایت‌های علمی متعارض»، از طریق به‌کارگیری متضاد و استراتژیک همین الگوهای استدلالی، ساخته و پرداخته می‌شوند.

۲-۱. استدلال به مثابه کنش ارتباطی و گفتمانی

استدلال، پیش از هر چیز، یک کنش ارتباطی و تعاملی است که در بطن گفتمان اجتماعی و سیاسی رخ می‌دهد. این کنش با هدف حل یک اختلاف نظر یا متقاعد ساختن یک مخاطب نسبت به مقبولیت یک دیدگاه صورت می‌گیرد

(Emmeren et al., 2014:5). اگرچه استدلال می‌تواند به صورت غیر کلامی نیز بیان شود، اما عمدتاً از طریق زبان و در قالب گزاره‌هایی که گوینده در قبال آن‌ها پاسخ گوشت، شکل می‌گیرد. این ویژگی، استدلال را به-عنوان پدیده‌ای از گفتمان ارتباطی مشخص می‌کند که همواره بخشی از یک گفت و گوی صریح یا ضمنی با یک مخاطب است؛ مخاطبی که به عنوان یک «داور منطقی» فرض می‌شود و انتظار می‌رود که به جای تسلیم شدن در برابر احساسات صرف، به طور عقلانی به ارزیابی استدلال‌ها بپردازد.

در حالی که هدف آرمانی استدلال، دست یابی به حقیقت یا حل عقلانی اختلاف نظر است، در عمل و به ویژه در عرصه‌های مناقشه‌آمیز عمومی، استدلال اغلب با اهداف بلاغی (رتوریکی) و اقناعی در هم می‌آمیزد. همان طور که آموسی (Amossy, 2009:254) اشاره می‌کند، گفتمان همواره دارای وجه استدلالی است، حتی زمانی که به ظاهر هیچ مناقشه‌ای در جریان نیست؛ زیرا همواره به دنبال ارائه راهی برای نگرستن به جهان و تأثیرگذاری بر باورها و نگرش‌های مخاطب است. بنابراین، برای تحلیل مناقشات عمومی مانند آنچه بر سر سد چمشیر رخ داده، نیازمند رویکردی هستیم که هم به ساختار منطقی و هم به ابعاد اقناعی و زمینه‌مند استدلال توجه کند.

۲-۲. گذار از منطق صوری به منطق غیر صوری و نظریه‌های استدلال معاصر

مطالعه استدلال سابقه‌ای طولانی دارد که به دوران باستان و تفکیک ارسطویی بین «دیالکتیک» (هنر مباحثه عقلانی برای کشف حقیقت) و «رتوریک» (هنر اقناع و تأثیرگذاری بر مخاطب) بازمی‌گردد. ارسطو با تفکیک ابزارهای اقناع به سه دسته لوگوس یا استدلال منطقی، اتوس یا اعتبار و شخصیت گوینده و پتوس یا برانگیختن احساسات مخاطب، پایه‌های تحلیل چندوجهی استدلال را بنا نهاد (Gilbert, 2008:2). با این حال، برای قرن‌ها، فلسفه و منطق غربی عمدتاً بر لوگوس و به ویژه بر منطق صوری و قیاسی تمرکز داشتند و استدلال‌های به کار رفته در زبان طبیعی و زندگی روزمره را به دلیل ابهام و عدم قطعیت، کمتر شایسته مطالعه جدی می‌دانستند.

این رویکرد در اواسط قرن بیستم با ظهور «نظریه استدلال معاصر» به طور بنیادین به چالش کشیده شد. دو اثر کلیدی در این زمینه، کتاب «بلاغت جدید» اثر شایم پرلمن و لوسی اولبرشت-تیتکا (۱۹۵۸) و کتاب «کاربردهای استدلال» اثر استفن تولمین (۱۹۵۸) بودند. هر دوی این آثار با انتقاد از سلطه منطق صوری، بر ضرورت مطالعه استدلال در بستر واقعی زبان روزمره و گفت و گوهای عملی تأکید کردند. پرلمن و اولبرشت-تیتکا با احیای رتوریک، بر اهمیت «مخاطب» و «مقبولیت» در ارزیابی استدلال‌ها پای فشردند و معتقد بودند که یک استدلال موفق، استدلالی است که بتواند مخاطب مورد نظر خود را متقاعد کند (Blair, 2012:143). این تأکید بر اهمیت «مخاطب» که در آثار متأخرتر نیز توسط نظریه‌پردازانی چون تیندل (Tindale, 2021) پیگیری شده، نشان می‌دهد که یک استدلال موفق، استدلالی است که بتواند

با باورها، ارزش‌ها و انتظارات مخاطب مورد نظر خود ارتباط برقرار کرده و او را متقاعد کند. این دیدگاه، برای تحلیل مناقشات عمومی که در آن طرفین برای مخاطبان متفاوتی (مردم، نخبگان، هواداران) استدلال می‌کنند، بسیار راه-گشاست. تولمین نیز با ارائه مدل مشهور خود نشان داد که ساختار استدلال‌های عملی در زندگی روزمره، از ساختار ساده منطق قیاسی (مقدمه صغری، مقدمه کبری، نتیجه) پیروی نمی‌کند، بلکه شامل عناصر پیچیده‌تری چون «ادعا»، «داده‌ها»، «ضمانت»، «پشتوانه»، «کیفیت‌نما» و «شرط ابطال» است. مدل تولمین به ویژه بر این نکته تأکید داشت که «ضمانت» یا همان اصلی که پیوند بین داده‌ها و ادعا را برقرار می‌کند، زمینه‌مند است؛ یعنی آنچه در حوزه حقوق به عنوان یک ضمانت معتبر تلقی می‌شود، ممکن است در حوزه علم یا هنر معتبر نباشد (Toulmin, 2023, quoted, 2008:6). این سنت غنی در تحلیل بلاغی و استدلالی، در ادبیات فارسی نیز سابقه‌ای طولانی دارد و پژوهشگران داخلی به تحلیل ساختارهای اقناعی در متون کلاسیک و تاریخی ایران پرداخته‌اند (Abdollahi & Amal Saleh, 2012). این تأکید بر زمینه‌مندی، راه را برای تحلیل استدلال‌ها در بسترهای خاص اجتماعی و سیاسی هموار کرد.

۳-۲. شاکله‌های استدلال‌ورزی داگلاس والتون: ابزاری برای تحلیل استدلال در بستر واقعی

در ادامه این مسیر و با الهام از پیشگامانی چون تولمین، داگلاس والتون به عنوان یکی از برجسته‌ترین و پرکارترین نظریه‌پردازان معاصر در حوزه منطق غیرصوری و هوش مصنوعی، با ارائه و توسعه مفهوم «شاکله‌های استدلال‌ورزی»، ابزاری قدرتمند و در عین حال انعطاف‌پذیر برای شناسایی، تحلیل و ارزیابی الگوهای رایج استدلال در زندگی روزمره، حقوق، سیاست و ارتباطات علمی فراهم آورد.

از نظر والتون، بسیاری از استدلال‌های روزمره که ما به طور مداوم از آن‌ها استفاده می‌کنیم، نه قطعی (مانند منطق قیاسی) و نه صرفاً احتمالی (مانند منطق استقرایی) هستند، بلکه ماهیتی «فرضی» دارند. این بدان معناست که یک استدلال مبتنی بر یک شاکله خاص، بار اثبات را از یک طرف به طرف دیگر منتقل می‌کند و نتیجه‌گیری آن تا زمانی که توسط طرف مقابل و از طریق پرسش‌های انتقادی مناسب به چالش کشیده نشود، به طور موقت و مشروط قابل قبول است (Walton et al., 2008:1). به عنوان مثال، وقتی کسی به نظر یک کارشناس استناد می‌کند، ما به طور فرضی آن را می‌پذیریم، مگر اینکه بتوانیم با پرسش‌هایی مانند «آیا این کارشناس بی‌طرف است؟» یا «آیا سایر کارشناسان نیز با او موافقند؟» آن را به چالش بکشیم.

این رویکرد، دو مزیت بزرگ برای تحلیل مناقشات عمومی دارد:

۱. شناسایی و طبقه‌بندی: شاکله‌های والتون به ما یک فهرست غنی و دقیق از الگوهای استدلالی رایج می‌دهند که می‌توانیم از آن‌ها برای شناسایی و طبقه‌بندی تکنیک‌های اقناعی به کار رفته در یک متن استفاده کنیم. این کار به تحلیل ما نظم و دقت می‌بخشد.

۲. تحلیل زمینه‌محور به جای قضاوت مغالطه‌آمیز: رویکرد والتون به ما می‌آموزد که به جای برچسب زدن سریع به یک استدلال به عنوان مغالطه، ابتدا ساختار آن را شناسایی کرده و سپس کارکرد آن را در بستر خاص گفت و گو ارزیابی کنیم. والتون (Walton, 1996:23) معتقد است که استدلال‌هایی مانند «استناد به نظر کارشناس» یا «توسل به احساسات»، ذاتاً مغالطه نیستند، اما اگر در بستر نامناسبی به کار روند یا به پرسش‌های انتقادی مرتبط پاسخ ندهند، می‌توانند به مغالطه تبدیل شوند. این نگاه زمینه‌محور، برای تحلیل مناقشات پیچیده عمومی که در آن انواع مختلفی از استدلال‌ها (منطقی، احساسی، ارزشی) به کار می‌روند، بسیار مناسب و کارآمد است.

این مقاله با بهره‌گیری از این چارچوب نظری، به دنبال شناسایی و تحلیل کارکرد اقناعی شاکله‌های استدلال‌ورزی غالب در مناقشه سد چمشیر است، نه لزوماً ارزیابی کامل منطقی آن‌ها. هدف، درک این است که هر طرف چگونه برای ساختن یک دیدگاه قانع‌کننده برای مخاطبان خود، از این ابزارهای استدلالی بهره می‌برد. با این حال، باید به محدودیت‌های این چارچوب نیز توجه داشت. یک خطر بالقوه، تقلیل استدلال‌های پیچیده و چندلایه به الگوهای از پیش تعیین‌شده و نادیده گرفتن ظرافت‌های معنایی و بافتی است. برای مقابله با این خطر، این پژوهش از شاکله‌های والتون نه به عنوان قالب‌های خشک و انعطاف‌ناپذیر، بلکه به عنوان ابزارهای اکتشافی برای شناسایی الگوهای اقناعی غالب استفاده می‌کند و همواره کارکرد هر شاکله را در بستر کلی خط داستان و اهداف گفتمانی هر طرف تحلیل می‌نماید.

۳. روش تحقیق

این پژوهش با اتخاذ یک رویکرد کیفی و تفسیری، به دنبال درک عمیق و کالبدشکافی استراتژی‌های اقناعی در مناقشه عمومی پیرامون سد چمشیر است. روش اصلی به کار رفته در این مقاله، تحلیل گفتمان استدلالی است. این روش که ریشه در مطالعات گفتمان انتقادی و نظریه‌های استدلال‌ورزی دارد، بر این تمرکز می‌کند که چگونه زبان نه تنها برای انتقال اطلاعات، بلکه به عنوان یک کنش اجتماعی برای توجیه، اقناع، مشروعیت‌بخشی و به چالش کشیدن مواضع در بسترهای واقعی به کار می‌رود (Fairclough & Fairclough, 2012). در این پژوهش، تحلیل گفتمان استدلالی به ما کمک می‌کند تا از سطح توصیف صرف فراتر رفته و به تحلیل منطق اقناع و تکنیک‌های بلاغی گفتمان‌های رقیب بپردازیم. برای تحلیل سطح خرد نبرد گفتمانی سد چمشیر از شاکله‌ها و شیوه‌های اقناعی و استدلالی مد نظر داگلاس والتون (Walton, 2006:2008) استفاده می‌کنیم که در ادامه شیوه کار فرآیند این کار توضیح داده می‌شود.

۱-۳. فرآیند تحلیل و ابزار مفهومی

فرآیند تحلیل داده‌ها در این پژوهش، یک فرآیند استقرایی-قیاسی بوده و شامل سه مرحله اصلی است:

مرحله اول: آشنایی و غرق شدن در داده‌ها (شناسایی واحدهای استدلالی): در این مرحله با هدف آشنایی و کشف استقرایی الگوها، تمام متون گردآوری شده به صورت مکرر و دقیق مورد خوانش قرار گرفتند تا پژوهشگر با فضای کلی هر گفتمان، مضامین اصلی، واژگان کلیدی، لحن و الگوهای تکرارشونده آشنا شود. در این مرحله، واحدهای اولیه تحلیل که شامل «استدلال» (یک ادعا به همراه دلایل پشتیبان آن) بودند، به صورت اولیه مشخص شدند.

مرحله دوم: کدگذاری و طبقه‌بندی با استفاده از شاکله‌های والتون: در این مرحله، از چارچوب نظری «شاکله‌های استدلال‌ورزی» داگلاس والتون به عنوان ابزار اصلی کدگذاری و تحلیل استفاده شد. هر واحد تحلیل (هر استدلال) با یکی از شاکله‌های استدلالی والتون تطبیق داده شد. این فرآیند به صورت قیاسی انجام شد؛ یعنی با استفاده از یک چارچوب از پیش موجود (فهرست شاکله‌های والتون)، به داده‌ها نظم داده شد. شاکله‌های کلیدی که در این پژوهش به عنوان کدهای اصلی به کار رفتند، عبارت‌اند از:

۱. استدلال مبتنی بر نظر کارشناس

۲. استدلال مبتنی بر پیامد

۳. استدلال مبتنی بر مقایسه یا قیاس

۴. استدلال مبتنی بر حمله شخصی

۵. استدلال مبتنی بر اسناد و شواهد

۶. استدلال مبتنی بر رفتار عمومی

۷. استدلال مبتنی بر تعهد

۸. استدلال مبتنی بر احساسات

این شاکله‌ها به دلیل فراوانی بالا و نقش کلیدی‌شان در پیشبرد اهداف هر گفتمان، برای تحلیل نهایی انتخاب شدند.

مرحله سوم: تحلیل تفسیری و مقایسه‌ای: پس از کدگذاری و طبقه‌بندی استدلال‌ها، تحلیل وارد مرحله تفسیری شد.

در این مرحله، به جای توصیف صرف، به پرسش‌های عمیق‌تری پرداخته شد:

کارکرد اقناعی: هر شاکله استدلالی در بستر خاص خود چه کارکردی دارد؟ چگونه به تقویت روایت کلی آن گفتمان

کمک می‌کند؟

استراتژی‌های استدلالی: آیا الگوهای خاصی در ترکیب و توالی استفاده از شاکله‌ها در هر گفتمان وجود دارد؟ کدام

شاکله‌ها در هر گفتمان برجسته‌تر هستند و چرا؟

تحلیل مقایسه‌ای: تفاوت‌ها و شباهت‌های استراتژیک در به‌کارگیری شاکله‌های استدلال‌ورزی بین گفتمان دولت و گفتمان منتقدان چیست؟ این تفاوت‌ها چه چیزی را در مورد منطق اقناع و ماهیت هر گفتمان آشکار می‌سازد؟ هدف این تحلیل، نه صدور حکم قطعی در مورد «مغالطه‌آمیز» بودن یا نبودن استدلال‌ها، بلکه درک عمیق این است که هر طرف چگونه از ابزارهای استدلالی برای ساختن یک دیدگاه قانع‌کننده برای مخاطبان خود و به چالش کشیدن موضع رقیب، استفاده می‌کند. درنهایت، یافته‌ها به صورت مقایسه‌ای ارائه شده‌اند تا تفاوت‌های استراتژیک در منطق اقناع دو طرف آشکار شود.

۲-۳. گردآوری داده‌ها، جامعه تحقیق و نمونه‌گیری

داده‌های این پژوهش شامل مجموعه‌ای از متون است که از دو بستر اصلی و نماینده گفتمان‌های موافق و مخالف، در بازه زمانی آذر ۱۴۰۱ تا مرداد ۱۴۰۲ (که دوره اوج مناقشه عمومی پیرامون آبگیری و افتتاح سد بود) گردآوری شده‌اند. گفتمان دولت (موافقان): جامعه آماری این بخش شامل کلیه بیانیه‌های رسمی، سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های مقامات کلیدی دولتی و مجریان طرح است که در رسانه‌های رسمی و خبرگزاری‌های معتبر کشور منتشر شده‌اند. گفتمان منتقدان (مخالفان): جامعه آماری این بخش شامل کلیه محتوای منتشر شده در شبکه اجتماعی ایکس (توییتر سابق) توسط کنش‌گران شناخته‌شده محیط زیست، روزنامه‌نگاران مستقل و کارشناسان دانشگاهی است که به طور فعال در نقد پروژه سد چمشیر مشارکت داشته‌اند. نمونه‌گیری در هر دو بستر به صورت هدفمند و با تمرکز بر متون و کنش‌گرانی که بیشترین برجستگی و تأثیر را در شکل‌دهی به مباحثه عمومی داشته‌اند، انجام شده است تا غنی‌ترین و مرتبط‌ترین داده‌ها برای تحلیل فراهم آید.

۳-۳. اعتبار و پایایی پژوهش

برای افزایش اعتبار و پایایی این پژوهش کیفی، از چندین راهبرد استفاده شده است. بازبینی توسط همکاران از طریق ارائه یافته‌های اولیه به دو تن از متخصصان حوزه تحلیل گفتمان و دریافت بازخوردهای اصلاحی آن‌ها صورت گرفت. این بازخوردها منجر به ادغام دو کد اولیه و تعریف دقیق‌تر شاکله «استدلال مبتنی بر احساسات» شد. همچنین، ارائه مصادیق و نقل قول‌های مستقیم و متعدد از داده‌ها در فصل یافته‌ها، به خواننده امکان می‌دهد تا فرآیند تفسیری پژوهشگر را دنبال و ارزیابی کند (شفافیت). درنهایت، توصیف دقیق فرآیند پژوهش در این بخش، به افزایش قابلیت اعتماد پژوهش کمک کرد.

۴. یافته‌ها و بحث

تحلیل داده‌های گردآوری شده از سه بستر گفتمانی، نشان‌دهنده به‌کارگیری استراتژیک و اغلب متضاد مجموعه‌ای از شاکله‌های استدلال‌ورزی توسط ائتلاف‌های گفتمانی موافق و مخالف سد چمشیر است. این استدلال‌ها در نمودار زیر نشان داده شده است.

شکل ۱. انواع شاکله‌های استدلال‌ورزی

همان‌طور که از عناوین این استدلال‌های برمی‌آید، هر طرف با تکیه بر الگوهای استدلالی خاص، سعی در ساختن یک روایت قانع‌کننده، جلب حمایت افکار عمومی و بی‌اعتبار کردن موضع رقیب دارد. در ادامه، به تحلیل مقایسه‌ای مهم‌ترین و پرتکرارترین این شاکله‌ها می‌پردازیم.

۱. استدلال مبتنی بر نظر کارشناس یا مرجعیت

شاکله «استدلال مبتنی بر نظر کارشناس» که در آن گوینده برای تأیید یک ادعا به نظر یک منبع متخصص استناد می‌کند (Walton et al., 2008)، محوری‌ترین و پرتکرارترین شاکله استدلالی در مناقشه سد چمشیر است. هر دو طرف مناقشه، «علم» و «نظر کارشناسی» را به عنوان منبع اصلی مشروعیت در این مناقشه فنی-سیاسی به رسمیت شناخته‌اند. با این حال، منبع مرجعیت، نحوه استناد و نتیجه‌گیری‌های حاصل از آن کاملاً متفاوت و اغلب در تضاد با یکدیگر قرار دارند که منجر به شکل‌گیری یک «تبرد بر سر اعتبار علمی» شده است.

استناد به علم رسمی و نهادهای مسئول در گفتمان دولت: گفتمان دولت به‌طور مداوم به نظرهای کارشناسان، نهادهای تخصصی و نتایج مطالعات رسمی و داخلی استناد می‌کند تا ادعاهای خود مبنی بر صحت فنی و بی‌خطر بودن پروژه را

تقویت کند. مقامات دولتی با استناد به مرجعیت نهادهای رسمی، سعی در اطمینان بخشی و خاتمه دادن به بحث‌ها دارند. به عنوان مثال، علی اکبر محرابیان، وزیر نیرو، با اشاره به گزارش «تیم نظارتی از سازمان حفاظت محیط زیست» که «نگرانی‌ها... را برطرف کرده است» (Tasnim News Agency, 2022) و با ارجاع به «۲۵ گزارش دقیق نظارت»، سعی در نشان دادن بررسی کامل و مسؤولانه جوانب کارشناسی دارد. سید علی احمدزاده، استاندار کهگیلویه و بویراحمد، نیز با ارجاع به مرجعیت تخصصی مدیران محلی می گوید: «مدیر آب استان... از قوی ترین نیروهای کارشناس... در کشور است» (Rokna News Agency, 2022). کارکرد اقناعی این شاکله، مشروعیت بخشی به پروژه از منظر علمی و فنی و رد کردن انتقادات به عنوان نظرهای غیر کارشناسی است.

استناد به علم مستقل و دانشگاهی در گفتمان منتقدان: این گفتمان برای مقابله با روایت رسمی و به چالش کشیدن ادعای «علمی بودن» پروژه، به طور گسترده به نظرها و یافته های کارشناسان مستقل، دانشگاهیان و حتی گزارش های انتقادی برخی نهادهای رسمی استناد می کند. ارجاع به تحقیقات و اظهارات استادان دانشگاه به عنوان مرجعیتی علمی و مستقل، یکی از استراتژی های کلیدی است. به عنوان مثال، آرش ویسی، فعال محیط زیست و آزاده مختاری، روزنامه نگار، هر دو در حساب های کاربری ایکس خود به «نتایج اندازه گیری میدانی دکتر محمدزاده، استاد دانشگاه شیراز که نشان دهنده افزایش شدید شوری آب است»، به عنوان شاهدی علمی بر وقوع فاجعه استناد می کنند. آرش ویسی در توییت دیگری به «هشدار_استاد_دانشگاه_چمران» اشاره کرده و اعظم بهرامی، فعال محیط زیست نیز به گزارش های منتشر شده توسط دانشگاه تهران در این زمینه ارجاع می دهد. علاوه بر این، آرش ویسی در یکی از رشته توییت های خود به گزارش مرکز پژوهش های مجلس اشاره می کند که «مطالعات وزارت نیرو را... ناکافی دانست». محمد درویش، فعال محیط زیست نیز با یادآوری مخالفت اولیه رئیس وقت سازمان حفاظت محیط زیست، از این موضع رسمی به عنوان شاهدی بر وجود تردیدهای کارشناسی در سطوح بالای دولتی استفاده می کند. کارکرد اقناعی این شاکله، به چالش کشیدن انحصار دانش توسط دولت و ارائه یک «ضد روایت» علمی و مستند است.

مقایسه و تحلیل تقابل در استناد به نظر کارشناس

هر دو طرف مناقشه به طور گسترده از شاکله «استدلال مبتنی بر نظر کارشناس» بهره می برند، اما با منابع و مرجعیت کاملاً متضاد؛ کارشناسان رسمی و دولتی در برابر کارشناسان مستقل و منتقد. این نبرد نشان می دهد که چگونه «علم» خود به یک عرصه منازعه تبدیل می شود و هر گفتمان سعی می کند با بسیج مراجع علمی مورد قبول خود، روایت خود را به عنوان روایت مبتنی بر حقیقت و دانش تثبیت کند. این تقابل، قضاوت آگاهانه را برای مخاطب عام دشوار ساخته و به قطبی شدن فضا دامن می زند.

۲. استدلال مبتنی بر پیامد

این شاکله استدلالی که در آن یک اقدام بر اساس نتایج و پیامدهای مثبت یا منفی آن توجیه یا رد می‌شود (Walton, 2006)، یکی از تأثیرگذارترین شاکله‌ها در مناقشه سد چمشیر است. هر طرف با برجسته‌سازی گزینشی پیامدهای مورد نظر خود، سعی در شکل‌دهی به افکار عمومی و توجیه موضع خود دارد که منجر به ترسیم دو آینده کاملاً متعارض می‌شود.

تأکید بر پیامدهای مثبت و مطلوب در گفتمان دولت: گفتمان دولت به‌طور مداوم بر پیامدهای مثبت و منافع گسترده‌ای که سد چمشیر به ارمغان خواهد آورد، تأکید می‌کند. پیامدهای مثبت اقتصادی و توسعه‌ای در کانون این استدلال قرار دارد؛ مقامات دولتی از «رونق کشاورزی و افزایش تولید» از طریق آبیاری گسترده اراضی (محمدرضا فاضل، معاون اجرایی سد، Mehr News Agency, 2023)، «تأمین آب پایدار برای صنایع بزرگ» (سید علی احمدزاده، استاندار، Rokna News Agency, 2022)، «تولید انرژی برق‌آبی» و «کاهش ناترازی‌های تولید برق» (علی‌اکبر محرابیان، وزیر نیرو، Mehr News Agency, 2023) و «ایجاد اشتغال» (فاضل، IRNA, 2023) به‌عنوان پیامدهای قطعی و مطلوب پروژه یاد می‌کنند. علاوه بر این، به پیامدهای مثبت در مدیریت منابع آب مانند «کنترل سیلاب‌های مخرب» (آرش مصلح، مدیرعامل آب منطقه‌ای، Hamshahri Online, ۲۰۲۲) و «بهبود و تعدیل کیفیت آب رودخانه» (فاضل، Rokna News Agency, 2022) نیز اشاره می‌شود. کارکرد اقتناعی این شاکله، توجیه کامل ضرورت و سودمندی پروژه و ایجاد تصویری از آینده‌ای روشن و توسعه‌یافته است.

تأکید بر پیامدهای منفی و فاجعه‌بار در گفتمان منتقدان: این گفتمان در نقطه مقابل، برای توجیه لزوم توقف فوری پروژه، به‌طور مداوم و با ارائه جزئیات هشداردهنده، بر طیف وسیعی از پیامدهای ویران‌گر و جبران‌ناپذیر آبیگری سد تمرکز می‌کند. پیامدهای فاجعه‌بار محیط زیستی در کانون این استدلال قرار دارد. محمد درویش، فعال برجسته محیط زیست، در یکی از توییت‌های خود پیش‌بینی می‌کند که با آبیگری سد، «شور شدن گسترده و برگشت‌ناپذیر آب رودخانه زهره» به دلیل انحلال نمک، پیامد قطعی خواهد بود. نابودی اکوسیستم‌ها و تنوع زیستی نیز از پیامدهای مکرر ذکر شده است؛ درویش در توییت دیگری به «نابودی رویشگاهی با وسعت پانصد هکتار» اشاره می‌کند و نیک‌آهنگ کوثر، روزنامه‌نگار و کارتون‌نویس، با استناد به اظهارات حسین آخانی (گیاه‌شناس)، از «دفن صدها گونه گیاهی» در مخزن سد سخن می‌گوید. پیامدهای مخرب اقتصادی و اجتماعی نیز به تفصیل بیان می‌شود. آرش ویسی، فعال محیط زیست، در حساب کاربری ایکس خود هشدار می‌دهد که این پروژه به «نابودی کشاورزی شرق خوزستان» منجر خواهد شد. محمد درویش نیز با اشاره به هزینه‌های هنگفت انجام‌شده، از «هدررفت عظیم سرمایه ملی» انتقاد می‌کند. همچنین، آزاده مختاری، روزنامه‌نگار، در توییتی به پیامدهای اجتماعی پروژه پرداخته و از احتمال «فقر و آوارگی عشایر» ابراز نگرانی می‌کند. کارکرد اقتناعی

این شاکله، ایجاد حس فوریت، برانگیختن نگرانی عمیق در افکار عمومی و بسیج آن‌ها برای جلوگیری از وقوع این پیامدهای ویران‌گر است.

مقایسه و تحلیل تقابل در استدلال مبتنی بر پیامد

تضاد در استفاده از این شاکله استدلالی بین دو طرف مناقشه، کاملاً آشکار و بنیادین است. هر گفتمان به طور کاملاً گزینشی بر مجموعه‌ای از پیامدها تمرکز کرده و پیامدهای مورد نظر طرف مقابل را نادیده می‌گیرد یا رد می‌کند. منتقدان بر فجایع محیط زیستی و خسارات بلندمدت تأکید دارند، درحالی‌که دولت بر منافع اقتصادی و دستاوردهای کوتاه‌مدت و میان‌مدت تمرکز می‌کند. این «نبرد پیامدها» نشان می‌دهد که چگونه هر طرف با ساختن سناریوهای آینده متفاوت (یکی تاریک و هشداردهنده، دیگری روشن و امیدوارکننده)، سعی در شکل‌دهی به افکار عمومی و توجیه «ادعای عملی» خود (توقف در برابر ادامه پروژه) دارد.

۳. استدلال مبتنی بر مقایسه یا قیاس

این استدلال براساس مقایسه دو مورد یا موقعیت عمل می‌کند. فرض بر این است که چون یک مورد (مورد پایه) دارای ویژگی خاصی است و مورد دیگر (مورد مقایسه) در جنبه‌های مرتبطی با مورد پایه شباهت دارد، پس مورد دیگر نیز احتمالاً همان ویژگی را داراست (Walton, et al. 2008:315). این استدلال نقش بسیار مهمی در مناقشه سد چمشیر ایفا می‌کند و هر دو طرف با استفاده از مقایسه‌های منتخب، سعی در تقویت موضع خود و تضعیف موضع رقیب دارند.

«گتوند» به مثابه کابوس تکرارشونده در گفتمان منتقدان: مقایسه سد چمشیر با فاجعه زیست‌محیطی سد گتوند، قدرتمندترین و پرتکرارترین ابزار قیاسی در گفتمان منتقدان است که برای ایجاد یک تصویر ذهنی منفی و هشداردهنده از سرنوشت احتمالی چمشیر به کار می‌رود. محمد درویش، فعال محیط زیست، در یکی از توییت‌های خود آگیری سد چمشیر را «چراغ سبز به تکرار تاریخ تلخ گتوند!» می‌خواند و در جای دیگری هشدار می‌دهد: «اجازه ندهیم تا گتوند ۲ کلید بخورد!». آرش ویسی، فعال محیط زیست، نیز در حساب کاربری ایکس خود، سد چمشیر را «دومین بمب نمکی، معروف به «گتوند دوم»» توصیف می‌کند. مهدی پاکتچی، یکی دیگر از کنش‌گران نیز با اشاره به اینکه مخزن سد «در جوار یک سازند نمکی (مشابه سد گتوند) قرار دارد»، بر این شباهت تأکید می‌کند. برای توجیه این قیاس و مستندسازی آن، به شباهت‌های کلیدی زمین‌شناختی، به‌ویژه قرارگیری هر دو سد بر روی «سازند نمکی گچساران»، اشاره می‌شود. محمد درویش در توییتی دیگر با یادآوری تجربه گتوند، احتمال تکرار لغزش این سازند را در چمشیر «محتمل» می‌داند.

این استدلال اغلب با یک نتیجه‌گیری اخلاقی و پرسش بلاغی همراه است تا مخاطب را به تأمل وادارد: «چرا عاقل کند کاری که باز آرد پشیمانی؟ چه زمان قرار است گذشته چراغ راه آینده شود؟!» (محمد درویش). رد قیاس با گتوند و ارائه مقایسه‌های مثبت در گفتمان دولت: گفتمان دولت، یا به‌طور مستقیم مقایسه سد چمشیر با گتوند را رد می‌کند و آن را نادرست می‌خواند یا سعی در ارائه مقایسه‌های جایگزینی دارد که پروژه را در نوار مثبت‌تری نشان دهد. محمود محضرنیا، مجری طرح، به‌صراحت بیان می‌کند: «قیاس این سد با گتوند که در سطح زمین لایه‌های نمکی دیده شده بود، اشتباه است» (Mehr News Agency, 2022). در مقابل، مقامات دولتی به مقایسه‌های مثبت می‌پردازند. به‌عنوان مثال، آرش مصلح، مدیرعامل آب منطقه‌ای کهگیلویه و بویراحمد، با مقایسه EC آب رودخانه زهره قبل و بعد از آبیگری اولیه (از ۴۰۰۰ به ۱۵۰۰ میکروموس)، بر بهبود کیفیت آب تأکید می‌کند (Mehr News Agency, 2023).

مقایسه و تحلیل تقابل استدلال مبتنی بر قیاس

تضاد در استفاده از این شاکله، بار دیگر نشان‌دهنده «جنگ روایت‌ها» و تلاش هر طرف برای کنترل معنا و تفسیر تجارب گذشته و حال است. منتقدان به‌طور مداوم گتوند را به‌عنوان «مورد مقایسه» اصلی انتخاب می‌کنند تا از بار معنایی منفی و هشداردهنده آن بهره ببرند. در مقابل، دولت یا این مقایسه را براساس تفاوت‌های فنی رد می‌کند یا با ارائه مقایسه‌های جایگزین (مانند مقایسه وضعیت قبل و بعد)، سعی در برجسته‌سازی جنبه‌های مثبت پروژه دارد. این نشان می‌دهد که چگونه انتخاب هوشمندانه (یا گزینشی) «مورد مقایسه» و «جنبه‌های مورد تأکید» می‌تواند به‌طور کامل نتیجه‌گیری یک استدلال قیاسی را تغییر دهد.

۴. استدلال مبتنی بر حمله شخصی^۱:

این شاکله استدلالی که به جای نقد محتوای استدلال، بر شخصیت، انگیزه، یا ویژگی‌های گوینده تمرکز می‌کند (Walton, 2006)، در مناقشه سد چمشیر توسط هر دو طرف برای تضعیف موضع رقیب به کار رفته است. برچسب‌زنی و زیر سؤال بردن صلاحیت و انگیزه منتقدان در گفتمان دولت: گفتمان دولت، به‌ویژه از سوی برخی مقامات، حملات مستقیمی به صلاحیت و انگیزه منتقدان پروژه داشته است. سید علی احمدزاده، استاندار کهگیلویه و بویراحمد، با زیر سؤال بردن صلاحیت علمی مخالفان می‌گوید: «چرا باید کارشناس کامپیوتر یا روان‌شناسی در مورد سد حرف بزند که هیچ مبنا علمی ندارد» (Rokna News Agency, 2022). او همچنین با اتهام به داشتن انگیزه‌های مغرضانه و ضد ملی، مخالفان را به سه دسته تقسیم می‌کند: «یک عده‌ای بیمار و یک عده‌ای هم معاند نظام و یک عده‌ای دیگر حقوق بگیر

¹ Ad Hominem Argument

برای تخریب نظام» (Rokna News Agency, 2022). این برچسب‌های سنگین سیاسی و روانی، مصداق بارز حمله شخصی با هدف ساکت کردن و بی‌اعتبار کردن کامل صدای مخالف است.

نقد عملکرد، انگیزه و عدم صداقت مسؤولان در گفتمان منتقدان: این گفتمان برای به چالش کشیدن اعتبار و مشروعیت طرف مقابل، به‌طور مکرر به نقد عملکرد، زیر سؤال بردن انگیزه‌ها و افشای آنچه عدم صداقت مسؤولان می‌داند، می‌پردازد. محمد درویش، فعال محیط زیست، در یکی از توییت‌های خود با اشاره به تناقض بین تکذیب رسمی آبگیری سد توسط علی سلاجقه (رئیس وقت سازمان محیط زیست) و انتشار عکس‌هایی که نشان‌دهنده شروع آبگیری در همان روز بود، به‌طور مستقیم صداقت مقامات را زیر سؤال برده و از او می‌خواهد «به شعور مخاطب احترام نهاده» و «اگر صادق هستید» واقعیت‌ها را فاش کند. آزاده مختاری، روزنامه‌نگار، نیز در حساب کاربری ایکس خود با اشاره به وعده‌های قبلی مبنی بر عدم آبگیری، می‌نویسد: «این خبر یعنی مستقیم در چشمان ما نگاه کردید و گفتید که چمشیر... آبگیری نمی‌شود ولی شد!» که این نیز اتهامی مستقیم به فریب افکار عمومی است. علاوه بر نقد صداقت، انگیزه‌های پشت پروژه نیز به‌شدت مورد تردید قرار می‌گیرد. نیک‌آهنگ کوثر، روزنامه‌نگار و کارتون‌نویس، در رشته توییت‌های متعددی با استفاده از استعاره «مافیای آب»، به وجود شبکه‌ای از منافع پنهان اقتصادی و سیاسی در پروژه‌های سدسازی اشاره می‌کند. او پا را فراتر گذاشته و در توییتی دیگر، پروژه را به «دزدی‌های #قرارگاه_خاتم برای تأمین پول #سپاه_قدس» مرتبط می‌سازد. آرش نیکخو، فعال محیط زیست، نیز در توییتی با بیان اینکه «منابع آبی ایران فدای منافع مالی چینی‌ها شد»، انگیزه‌های اقتصادی خارجی را بر منافع ملی ارجح می‌داند. این استدلال‌ها همگی با هدف زیر سؤال بردن نیت خیرخواهانه مجریان پروژه و نشان دادن حاکمیت منافع خاص (اقتصادی، سیاسی، یا خارجی) بر منافع عمومی و ملی صورت می‌گیرد.

مقایسه و تحلیل تقابل در استدلال مبتنی بر حمله شخصی

هر دو طرف مناقشه از شاکله «استدلال مبتنی بر حمله شخصی» برای تضعیف موضع رقیب استفاده کرده‌اند. دولت بیشتر به برچسب‌زنی سیاسی و زیر سؤال بردن صلاحیت علمی مخالفان متوسل شده است. منتقدان بیشتر بر نقد عملکرد، عدم صداقت و انگیزه‌های پنهان (فساد، منافع گروهی) مسؤولان تمرکز کرده‌اند. از منظر نظریه استدلال، بسیاری از این موارد را می‌توان به‌عنوان «مغالطه حمله شخصی» طبقه‌بندی کرد؛ زیرا به جای پرداختن به قوت یا ضعف خود استدلال به گوینده آن حمله می‌شود (Walton, 2006). استفاده گسترده از این شاکله مغالطه‌آمیز در هر دو سو، نشان‌دهنده سطح بالای تنش، عدم اعتماد و دشواری گفت‌وگوی سازنده است. این امر، فضای مناقشه را از یک «بحث انتقادی» (Eemeren, 2001) که هدف آن حل عقلانی اختلاف نظر است، دور کرده و به یک «منازعه» (Walton, 2006) که هدف آن صرفاً غلبه بر حریف به هر قیمتی است، نزدیک‌تر می‌کند.

۵. استدلال مبتنی بر اسناد و شواهد^۱:

این شاکله استدلالی که بر ارائه داده‌ها، آمار، نتایج تحقیقات، مشاهدات میدانی و سایر شواهد عینی برای حمایت از یک ادعا استوار است، یکی از حیاتی‌ترین شاکله‌ها در هر دو گفتمان است. هر طرف با ارائه «مدارک» و «شواهد» منتخب خود، سعی در اثبات واقعیت مورد نظر خود و به چالش کشیدن واقعیت ارائه شده توسط طرف مقابل دارد.

استناد به اسناد رسمی، گزارش‌های نظارتی و داده‌های فنی در گفتمان دولت: گفتمان دولت به‌طور مداوم به طیف وسیعی از اسناد و شواهد رسمی و کنترل‌شده برای اثبات صحت فنی، ایمنی و قانونی بودن پروژه استناد می‌کند. اسناد رسمی و مجوزهای قانونی مانند «تأییدیهٔ آگیری... از سوی سازمان حفاظت محیط زیست» (به گفتهٔ مدیرکل محیط زیست استان، Hamshahri Online, ۲۰۲۲) و «توافق‌نامهٔ مشترک با شرکت نفت» (به گفتهٔ محمدرضا فاضل، معاون اجرایی سد، Rokna News Agency, ۲۰۲۲) به‌عنوان شواهدی بر قانونی بودن پروژه ارائه می‌شوند. همچنین، گزارش‌های نظارتی و مطالعات داخلی مانند گزارش «تیم نظارتی از سازمان حفاظت محیط زیست» که «نگرانی‌ها... را برطرف کرده» (به گفتهٔ علی‌اکبر محرابیان، وزیر نیرو، Tasnim News Agency, ۲۰۲۲) و «۲۵ گزارش دقیق نظارت» (همان منبع) به‌عنوان مدرکی بر رعایت استانداردها به کار می‌روند. ارائه داده‌های فنی و آمار و ارقام دقیق در مورد ابعاد سد، حجم مخزن و ظرفیت تولید برق نیز به‌عنوان شواهدی از عظمت و پیشرفت موفقیت‌آمیز پروژه استفاده می‌شود.

استناد به گزارش‌های مستقل، شواهد تصویری و اسناد افشاگرانه در گفتمان منتقدان: این گفتمان برای مستندسازی ادعاهای خود مبنی بر خطرهای پروژه و به چالش کشیدن روایت رسمی، به‌شدت بر ارائه انواع مختلفی از شواهد عینی و افشاگرانه تکیه می‌کند. گزارش‌ها و یافته‌های علمی مستقل یکی از ارکان اصلی این استراتژی است. به‌عنوان مثال، آرش ویسی، فعال محیط زیست، در حساب کاربری ایکس خود به‌طور مکرر به نتایج تحقیقات اساتید دانشگاه مانند دکتر محمدزاده (استاد دانشگاه شیراز) که نشان‌دهندهٔ افزایش شدید شوری آب است و همچنین به گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس مبنی بر ناکافی بودن مطالعات وزارت نیرو، به‌عنوان شواهدی علمی برای اثبات خطرهای پروژه استناد می‌کند. شواهد تصویری و ویدئویی افشاگرانه نیز نقش مهمی در نشان دادن واقعیت‌های میدانی ایفا می‌کنند. محمد درویش، فعال محیط زیست، در توییتری با انتشار عکس از عملیات آگیری سد در همان روزی که مقامات رسمی آن را تکذیب می‌کردند، تناقض بین گفتار و عمل را به تصویر کشید. همچنین، ویدئوی تکان‌دهندهٔ حسین آخانی (گیاه‌شناس) که در آن نابودی گسترده درختان در محل سد به نمایش درآمده و توسط زینب رحیمی، روزنامه‌نگار، بازنشر شد، به‌طور مؤثری حس فاجعه محیط زیستی را به مخاطبان منتقل کرد. علاوه‌براین، از ابزارهای فناورانه نیز برای ارائه شواهد مستقل استفاده می‌شود. مهدی پاکتچی، کنش‌گر محیط زیست، در توییتری با استناد به «جدیدترین تصاویر ماهواره‌ای»، به پایش افزایش سطح آب

¹ Argument from Evidence / Sign

در مخزن سد و ارتباط آن با افزایش شوری می‌پردازد. در نهایت، ارجاع به اسناد و نامه‌های رسمی متناقض نیز یکی دیگر از ابزارهای کلیدی مستندسازی در این گفتمان است. محمد درویش و زینب رحیمی، هر دو در توییت‌های جداگانه‌ای، به نامه کمیسیون اصل ۹۰ مجلس و همچنین مخالفت اولیه رئیس وقت سازمان حفاظت محیط زیست با آگیری فوری سد اشاره می‌کنند تا نشان دهند که حتی در سطوح رسمی نیز نگرانی‌های جدی وجود داشته که بعداً نادیده گرفته شده‌اند.

مقایسه و تحلیل تقابل در استدلال مبتنی بر شواهد

«نبرد شواهد» یکی از بارزترین جنبه‌های مناقشه سد چمشیر است. هر دو طرف با ارائه مجموعه‌ای از مدارک و شواهد عینی سعی در اثبات حقانیت خود دارند، اما این شواهد و نحوه ارائه آن‌ها کاملاً متفاوت و اغلب متناقض است. دولت عمدتاً به اسناد رسمی و گزارش‌های داخلی استناد می‌کند. در مقابل، منتقدان به گزارش‌های علمی مستقل، تصاویر ماهواره‌ای و اسناد افشاشده تکیه می‌کنند. این تفاوت در منبع، به‌طور خودکار منجر به اختلاف در مورد اعتبار شواهد می‌شود. این «نبرد شواهد» نشان می‌دهد که چگونه «واقعیت» خود می‌تواند در یک مناقشه، از طریق انتخاب، ارائه و تفسیر گزینشی شواهد، ساخته و به چالش کشیده شود و قضاوت آگاهانه را برای مخاطب عام دشوار می‌سازد.

۶. استدلال مبتنی بر رفتار عمومی^۱:

این شاکله استدلالی که سعی در اثبات مطلوبیت یک ادعا از طریق اشاره به حمایت عمومی دارد (Walton, 2006) در مناقشه سد چمشیر توسط هر دو طرف برای تقویت موضع خود به کار رفته است؛ هرچند با روش‌ها و تأکیدات متفاوت. تأکید بر منافع عمومی و پاسخ به نیاز مردم در گفتمان دولت: گفتمان دولت به‌طور مستقیم کمتر به «محبوبیت» به‌عنوان یک استدلال متوسل می‌شود، اما با تأکید بر اینکه پروژه به نفع «مردم» و «کشور» است، به‌طور ضمنی سعی در هم‌سو نشان دادن خود با خواست عمومی دارد. رئیس جمهور، ابراهیم رئیسی، با بیان اینکه با این سد «مردم بهره‌مند میشن... زندگی مردم خوب میشه» (Dolat.ir, 2023)، پروژه را در راستای منافع و رفاه عمومی معرفی می‌کند. همچنین، سید علی احمدزاده، استاندار، با متهم کردن مخالفان به اینکه «می‌خواهند مصالح و منافع کشور و مردم را فدای منافع خودشان کنند» (Rokna News Agency, 2022)، این‌گونه القا می‌کند که دولت در جهت منافع مردم و مخالفان برخلاف آن عمل می‌کند. کارکرد این استدلال، مشروعیت‌بخشی به اقدامات با نشان دادن اینکه در راستای منافع عمومی و پاسخ به نیازهای مردم است.

¹ Argument from Popularity / Ad Populum

تلاش برای نمایش گستردگی مخالفت‌ها در گفتمان منتقدان: این گفتمان، در غیاب دسترسی به رسانه‌های رسمی، از ابزارهای جایگزین مانند رسانه‌های اجتماعی و کارزارهای اینترنتی برای نشان دادن این امر استفاده می‌کند که مخالفت با سد، یک حرکت مردمی و گسترده است. محمد درویش، فعال محیط زیست، در توییتی با دعوت از مردم برای امضای کارزار مخالفت با آبگیری، می‌نویسد: «بدین ترتیب بر شمار ایرانیانی که... مخالفند، بیافزاییم. ثابت کنیم که بشماریم و حذف‌شدنی نیستیم». این اقدام، تلاشی مستقیم برای کمی‌سازی و نمایش گستردگی مخالفت عمومی است. آرش ویسی، یکی دیگر از فعالان نیز در حساب کاربری ایکس خود با اشاره به «اعتراضات گسترده» و تأکید بر اینکه «قریب به اتفاق کارشناسان... نظر منفی دارند»، سعی در نشان دادن این دارد که مخالفت، محدود به تعداد کمی از افراد نیست. کارکرد اصلی این تلاش‌ها، اعمال فشار بر تصمیم‌گیران از طریق نمایش گستردگی مخالفت عمومی و کارشناسی است.

مقایسه و تحلیل تقابل در استدلال مبتنی بر رفتار عمومی

هر دو طرف مناقشه سعی در استفاده از «صدای مردم» یا «حمایت گسترده» برای تقویت موضع خود دارند. دولت با تأکید بر منافع عمومی، سعی در القاء مقبولیت پروژه دارد و «مردم» را به‌عنوان بهره‌مندان اصلی به تصویر می‌کشد. منتقدان با تلاش برای بسیج افکار عمومی از طریق رسانه‌های اجتماعی و کارزارها، سعی در نشان دادن این دارند که پروژه فاقد مقبولیت لازم است و «مردم» را به‌عنوان قربانیان بالقوه و مخالفان آگاه پروژه معرفی می‌کنند. این «نبرد بر سر نمایندگی صدای مردم» نشان می‌دهد که چگونه مفهوم «افکار عمومی» خود می‌تواند در یک مناقشه، ساخته و به چالش کشیده شود و هر طرف سعی می‌کند روایت خود را به‌عنوان صدای واقعی و مشروع مردم معرفی کند.

۷. استدلال مبتنی بر تعهد:

این شاکله استدلالی که در آن گوینده به مواضع یا تعهدات قبلی خود یا طرف مقابل اشاره می‌کند (والتون و همکاران، ۲۰۰۸)، در مناقشه سد چمشیر توسط هر دو طرف با اهداف متضاد به کار رفته است. تأکید بر پایبندی به برنامه‌ها و مجوزهای قبلی در گفتمان دولت: گفتمان دولت از این شاکله برای نشان دادن ثبات و پایبندی به برنامه‌ها و مجوزهای قانونی گذشته و توجیه ادامه پروژه استفاده می‌کند. محمدرضا فاضل، معاون اجرایی سد، به «توافق‌نامه و صورت‌جلسه‌ای در همین مضمون در سال ۸۸» با سازمان محیط زیست (Rokna News Agency, 2022) و همچنین به اینکه «این طرح با اخذ مجوزهای لازم از جمله مجوز محیط زیستی از سال ۹۱ شروع شد» (Mehr News Agency, 2023) اشاره می‌کند. همچنین، رئیس‌جمهور، ابراهیم رئیسی، با بیان اینکه «ما در دولت بنامونو گذاشتیم که کارهای نیمه‌تمام به سامان برسه» (Dolat.ir, 2023)، پروژه را در راستای یک تعهد کلی دولت برای توسعه قرار می‌دهد.

¹ Argument from Commitment

افشای تناقض و مطالبه پایبندی در گفتمان منتقدان: این گفتمان از استدلال مبتنی بر تعهد برای برجسته‌سازی تناقضات در گفتار و عمل مسؤولان و همچنین برای یادآوری تعهدات قانونی یا اخلاقی آن‌ها استفاده می‌کند. یکی از پرتکرارترین موارد، اشاره به مخالفت اولیه رئیس وقت سازمان محیط زیست، کمیسیون اصل ۹۰ مجلس و حتی دستور معاون اول رئیس جمهور با آب‌گیری فوری سد است؛ اقدامی که به گفته محمد درویش، فعال محیط زیست، در توییت‌های متعدد، وزارت نیرو در نهایت آن را نادیده گرفته و به آن عمل نکرده است. همچنین، زینب رحیمی، روزنامه‌نگار، در یکی از رشته‌توییت‌های خود با اشاره به اینکه سازمان محیط زیست براساس یک گزارش ارزیابی «پرایرد و اشتباه» در سال ۸۸ مجوز صادر کرده اما «حالا از انتشار عمومی آن اجتناب می‌کند»، عدم پایبندی این سازمان به تعهد شفافیت و مسؤولیت‌پذیری در قبال تصمیمات گذشته را به‌شدت نقد می‌کند.

مقایسه و تحلیل تقابل در استدلال مبتنی بر تعهد

هر دو طرف مناقشه از «تعهدات» به‌عنوان مبنایی برای استدلال اما با اهداف متضاد استفاده می‌کنند. دولت بر تعهدات رسمی و برنامه‌ای گذشته تأکید می‌کند تا نشان دهد که پروژه در یک مسیر قانونی در حال اجراست و دولت به تعهدات خود برای توسعه پایبند است. در مقابل، منتقدان بر تعهدات اخلاقی، قانونی (مانند قانون اساسی) و به‌ویژه اظهارات و مواضع متناقض مسؤولان تمرکز می‌کنند تا نشان دهند که دولت یا به تعهدات اساسی خود پایبند نبوده یا در مواضع خود ثبات نداشته و اعتبارش زیر سؤال است. این «نبرد بر سر تعهدات»، نشان می‌دهد که چگونه هر طرف سعی در تصاحب مشروعیت از طریق نمایش ثبات قدم (یا افشای بی‌ثباتی رقیب) دارد.

۸. استدلال مبتنی بر احساسات:

این شاکله استدلالی که با برانگیختن احساسات مخاطب به دنبال اقناع است (Walton, 2006)، نقش بسیار پررنگی در مناقشه سد چمشیر ایفا می‌کند. هر دو گفتمان از این ابزار قدرتمند برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی و بسیج حامیان خود بهره برده‌اند.

برانگیختن ترس، خشم و نگرانی در گفتمان منتقدان: این گفتمان به‌طور گسترده از برانگیختن احساسات برای جلب توجه به خطرهای پروژه و ابراز نارضایتی شدید از وضع موجود استفاده می‌کند. ایجاد ترس و نگرانی از فاجعه قریب‌الوقوع یکی از استراتژی‌های اصلی است؛ محمد درویش، فعال محیط زیست، در توییتی سد چمشیر را «فاجعه تمام عیار»

¹ Argument from Emotion

می‌خواند، زینب رحیمی، روزنامه‌نگار، از «احتمال فروپاشی #سد_چمشیر» هشدار می‌دهد و شیما حیدری، روزنامه‌نگار محیط زیست، آگاهی آن را به مثابه «کشتن مملکت» توصیف می‌کند. همچنین، با اشاره به آنچه بی‌توجهی، فساد و لجبازی مسئولان تلقی می‌شود، حس خشم و انزجار عمومی برانگیخته می‌شود. مژگان جمشیدی، روزنامه‌نگار، در یکی از رشته‌توییت‌های خود پروژه را نمادی از «حماقت!» و «استبداد در تصمیم‌گیری» می‌داند و زینب رحیمی با استفاده مکرر از هشتگ «#خیانت» به این حس دامن می‌زند. درنهایت، با اشاره به «فقر و آوارگی عشایر» توسط آزاده مختاری، روزنامه‌نگار و «مردم زجر کشیده استان» توسط یوسف مرادی، فعال محیط زیست، حس همدردی با قربانیان و عشق به سرزمین تحریک می‌شود تا مخاطبان از نظر عاطفی با این جنبش همراه شوند.

ایجاد امید، غرور و قدردانی در گفتمان دولت: گفتمان دولت با نمایش دستاوردها و تأکید بر خدمات انجام‌شده، سعی در برانگیختن احساسات مثبت در افکار عمومی دارد. ایجاد حس امید به آینده‌ای روشن و مرفه یکی از استراتژی‌های اصلی است که در اظهارات ابراهیم رئیسی، رئیس‌جمهور، در مراسم افتتاح سد به‌وضوح دیده می‌شود؛ آنجا که با اشاره به تأمین آب کشاورزی و شرب، وعده می‌دهد: «وضع اقتصادی خوب همیشه وضع کشاورزی خوب همیشه زندگی مردم خوب همیشه» (Dolat, r., ۲۰۲۳). تقویت حس غرور ملی نیز با تأکید بر عظمت و برتری فنی پروژه دنبال می‌شود. علی‌اکبر محرابیان، وزیر نیرو، در مصاحبه‌های متعدد، سد چمشیر را «بلندترین سد بتنی غلته‌ای ایران و غرب آسیا» و اجرای خط انتقال برق آن را «شاهکار مهندسی کشور» توصیف می‌کند (Mehr News Agency, ۲۰۲۳). همچنین، با قدردانی صمیمانه رئیس‌جمهور از کارگران و مهندسانی که در «گرماي ۵۰ درجه طاقت فرسا» کار کرده‌اند و اشاره به «پاداش» الهی برای آن‌ها (Dolat.ir., ۲۰۲۳)، حس رضایت و قدردانی از عملکرد دولت و دست‌اندرکاران در جامعه القا می‌شود.

مقایسه و تحلیل تقابل در استدلال مبتنی بر احساسات

هر دو طرف مناقشه به‌طور گسترده و ماهرانه از «استدلال مبتنی بر احساسات» برای پیشبرد اهداف گفتمانی خود استفاده می‌کنند. منتقدان با برانگیختن احساساتی چون «ترس، نگرانی و خشم» سعی در هشدار نسبت به خطرهای بسیج افکار عمومی برای اقدام دارند. در مقابل، دولت با برانگیختن احساساتی چون «امید، غرور و قدردانی» سعی در ایجاد یک فضای عاطفی مثبت و حمایتی پیرامون پروژه و مقابله با روایت‌های منفی دارد. این «نبرد احساسات» نشان می‌دهد که چگونه هر طرف سعی دارد با تسخیر قلب‌ها و جهت‌دهی به عواطف عمومی، افکار و رفتار مخاطبان را به نفع خود تغییر دهد.

۹. استدلال مبتنی بر ارزش

این شاکله استدلالی که یک اقدام یا موضع را با نشان دادن هم‌سویی آن با ارزش‌های بنیادین توجیه می‌کند (Walton et al., 2008)، در مناقشه سد چمشیر نقشی حیاتی ایفا می‌کند. هر طرف با استناد به مجموعه‌ای از ارزش‌های متعارض، سعی در ساختن یک چارچوب هنجاری برای مشروعیت‌بخشی به موضع خود دارد.

تأکید بر ارزش‌های «توسعه، پیشرفت ملی و خدمت» در گفتمان دولت: گفتمان دولت به‌طور مداوم پروژه سد چمشیر را با استناد به ارزش‌های بنیادین توسعه‌گرایانه و ملی‌گرایانه توجیه می‌کند. علی‌اکبر محرابیان، وزیر نیرو، با بیان اینکه «آب محور توسعه کشور است» (Tasnim News Agency, 2022)، پروژه را به ارزش کلان «توسعه» پیوند می‌زند. تأکید بر اینکه سد «توسط متخصصین ایرانی طراحی شده» (همان منبع) و «بلندترین سد بتنی غلته‌ای ایران و غرب آسیا» است (Mehr News Agency, 2023)، بر ارزش‌های «اتکا به توان داخلی» و «غرور ملی» استوار است. همچنین، رئیس‌جمهور، ابراهیم رئیسی، با قدردانی از کارگران برای «خدمت به مردم» و اشاره به «پاداش» الهی برای آن‌ها (Dolat.ir, 2023)، به ارزش «جهاد و خدمت» متوسل می‌شود.

تأکید بر ارزش‌های «حفاظت از محیط زیست، عدالت و حقیقت» در گفتمان منتقدان: گفتمان منتقدان مخالفت خود را براساس مجموعه‌ای از ارزش‌های بنیادین محیط زیستی و اجتماعی بنا نهاده است. ارزش محوری «حفاظت از محیط زیست و پایداری» در تمام هشدارها مشهود است؛ از جمله در اشاره محمد درویش، فعال محیط زیست، به «تابودی رویشگاه‌ها» و توصیف تکان‌دهنده حسین آخانی (گیاه‌شناس) از محل سد به‌عنوان «قتل عام حیات». ارزش «عدالت» (محیط زیستی و اجتماعی) نیز با اشاره به پیامدهای ناعادلانه پروژه برای گروه‌های آسیب‌پذیر برجسته می‌شود؛ چنانکه آزاده مختاری، روزنامه‌نگار، از «فقر و آوارگی عشایر» ابراز نگرانی می‌کند و مژگان جمشیدی، روزنامه‌نگار، پروژه را نمادی از «بی‌عدالتی و استبداد در تصمیم‌گیری» می‌داند. همچنین، مطالبه مداوم برای انتشار گزارش‌های ارزیابی و پاسخ‌گویی مسئولان که توسط زینب رحیمی، روزنامه‌نگار و محمد درویش به کرات مطرح شده، ریشه در ارزش‌های «حقیقت، شفافیت و مسئولیت‌پذیری» دارد.

مقایسه و تحلیل تقابل در استدلال مبتنی بر ارزش

نبرد ارزش‌ها هسته اصلی مناقشه سد چمشیر را تشکیل می‌دهد. درحالی‌که گفتمان دولت با استناد به ارزش‌هایی چون توسعه اقتصادی، پیشرفت ملی و توانمندی داخلی، پروژه را موجه و ضروری می‌داند، گفتمان منتقدان با استناد به ارزش‌هایی چون حفاظت از محیط زیست، عدالت همه‌جانبه و شفافیت، آن را غیراخلاقی و مخرب تلقی می‌کند. این تقابل ارزشی

نشان می‌دهد که مناقشه فراتر از یک اختلاف نظر فنی، یک برخورد عمیق بین جهان‌بینی‌ها و نظام‌های هنجاری متفاوت است و هر طرف سعی می‌کند با تصاحب «زبان ارزش‌ها»، موضع خود را به‌عنوان موضع صحیح و مشروع تثبیت کند.

مقایسه کلی شاکله‌های استدلال‌ورزی در دو گفتمان

تحلیل شاکله‌های استدلال‌ورزی در مناقشه سد چمشیر، نشان‌دهنده یک «نبرد استراتژیک برای اقناع» است که در آن گفتمان‌های دولت و منتقدان با بهره‌گیری از ابزارهای منطقی، روایی و احساسی متفاوت، سعی در تثبیت روایت خود و بی‌اعتبار کردن روایت رقیب دارند. ویژگی‌های اساسی هریک از استدلال‌های فوق در جدول زیر خلاصه شده است.

جدول ۱. ویژگی‌های اساسی استدلال‌ورزی

عنوان استدلال	گفتمان دولت	گفتمان منتقدان
نظر کارشناس (مرجعیت)	- اتکا به مرجعیت رسمی و دولتی (وزارت نیرو، سازمان محیط زیست) - تأکید بر علم مهندسی و مطالعات داخلی - هدف: اطمینان‌بخشی و خاتمه‌دادن به بحث	- اتکا به مرجعیت مستقل و دانشگاهی (استادان دانشگاه، گزارش‌های انتقادی) - تأکید بر علم زیست‌محیطی و زمین‌شناسی • هدف: به چالش کشیدن روایت رسمی و ایجاد تردید
پیامد	- تمرکز انحصاری بر پیامدهای مثبت و مطلوب (توسعه اقتصادی، تأمین آب و برق، رفاه) - ترسیم آینده‌ای روشن و امیدوارکننده	- تمرکز انحصاری بر پیامدهای منفی و فاجعه‌بار (تخریب محیط زیست، شور شدن آب، فقر) - ترسیم آینده‌ای تاریک و هشداردهنده
مقایسه (قیاس)	رد قیاس با سد گتوند، ارائه مقایسه‌های مثبت جایگزین (مقایسه با سدهای موفق، بهبود شرایط قبل و بعد از آبگیری)	استفاده مکرر و استراتژیک از قیاس با سد گتوند به‌عنوان نماد فاجعه و هشدار برای پیش‌بینی تکرار تاریخ
احساسات	برانگیختن احساسات مثبت: امید (به آینده بهتر)، غرور (از دستاوردهای ملی و فنی) و قدردانی (از زحمات دست‌اندرکاران)	برانگیختن احساسات منفی: ترس (از فاجعه محیط زیستی)، خشم (از بی‌مسئولیتی و فساد) و نگرانی (برای آینده سرزمین)
حمله شخصی	حمله به صلاحیت (غیرمتخصص، سلبریتی) و انگیزه منتقدان (معاند، بیمار، حقوق‌بگیر)	حمله به عملکرد، عدم صداقت و انگیزه‌های پنهان مسؤولان (فساد، مافیای آب، بی‌کفایتی)
اسناد و شواهد	اتکا به اسناد رسمی، مجوزهای قانونی، گزارش‌های نظارتی داخلی و نتایج آزمایش‌های کنترل‌شده (مانند EC آب)	اتکا به گزارش‌های علمی مستقل، تصاویر ماهواره‌ای، ویدئوهای افشاگرانه و اسناد رسمی متناقض (نامه کمیسیون اصل ۹۰)

عنوان استدلال	گفتمان دولت	گفتمان منتقدان
رفتار عمومی	● تأکید ضمنی بر منافع عمومی و پاسخ به نیازهای مردم به عنوان نماینده خواست عمومی	● تلاش برای نمایش گستردگی مخالفت‌ها از طریق کارزارهای اینترنتی و هشتگ‌ها به عنوان صدای واقعی مردم
تعهد	● تأکید بر پایبندی به برنامه‌ها و مجوزهای قانونی گذشته برای توجیه ادامه پروژه.	● استفاده برای افشای تناقض در مواضع مسئولان و مطالبه پایبندی به قانون و تعهدات اخلاقی
ارزش	● اتکا به ارزش‌های توسعه‌گرایانه و ملی‌گرایانه: توسعه اقتصادی، پیشرفت ملی، توانمندی داخلی، خودکفایی، جهاد و خدمت	● اتکا به ارزش‌های محیط زیستی و اجتماعی: حفاظت از محیط زیست، عدالت همه‌جانبه، توسعه پایدار، شفافیت و حقیقت

اشتراکات در استفاده از شاکله‌ها (هرچند با محتوا و جهت‌گیری متفاوت): هر دو گفتمان به طور گسترده از شاکله‌های مشابهی، اما با محتوا و جهت‌گیری کاملاً متضاد استفاده می‌کنند. استدلال مبتنی بر نظر کارشناس به یک «نبرد بر سر اعتبار علمی» تبدیل شده که در آن «علم رسمی» دولت در برابر «علم مستقل» منتقدان قرار می‌گیرد. استدلال مبتنی بر پیامد نیز آینده‌های متعارضی را ترسیم می‌کند؛ منتقدان با تمرکز بر پیامدهای منفی و فاجعه‌بار، به دنبال ایجاد هشدار و ترس هستند، در حالی که دولت با تأکید انحصاری بر پیامدهای مثبت و مطلوب، سعی در ایجاد امید و اطمینان دارد. به همین ترتیب، در استدلال مبتنی بر اسناد و شواهد، «اسناد رسمی و کنترل‌شده» دولت در برابر «گزارش‌های مستقل و تصاویر افشاگرانه» منتقدان قرار گرفته و یک «نبرد شواهد» را برای ساخت «واقعیت» مورد نظر شکل داده است. درنهایت، استدلال مبتنی بر احساسات نیز به یک «نبرد عواطف» تبدیل شده که در آن «ترس و خشم» برانگیخته شده توسط منتقدان، با «امید و غرور» ترویج شده توسط دولت به مقابله می‌پردازد. این استفاده استراتژیک و متضاد از شاکله‌های استدلالی، نشان‌دهنده عمق شکاف گفتمانی و تلاش هر طرف برای کسب تسلط بر منطق اقناع در این مناظره عمومی است.

تفاوت‌های کلیدی در استفاده و برجستگی شاکله‌ها: تفاوت‌های استراتژیک در به کارگیری سایر شاکله‌های استدلالی نیز به وضوح قابل مشاهده است. در استدلال مبتنی بر مقایسه، منتقدان به طور مداوم از قیاس هشداردهنده با فاجعه سد گتوند برای پیش‌بینی آینده چمشیر استفاده می‌کنند، در حالی که دولت این مقایسه را رد کرده و به مقایسه‌های مثبت جایگزین (مانند بهبود کیفیت آب پس از آب گیری) متوسل می‌شود. استدلال مبتنی بر حمله شخصی نیز توسط هر دو طرف به کار رفته است؛ دولت با برچسب‌زنی به منتقدان («معاند»، «غیرمتخصص») سعی در بی‌اعتبار کردن آن‌ها دارد و منتقدان با نقد عملکرد، عدم صداقت و انگیزه‌های پنهان مسئولان («مافیای آب»)، مشروعیت آن‌ها را به چالش می‌کشند.

همچنین، در حالی که منتقدان با استفاده از استدلال مبتنی بر رفتار عمومی و از طریق کارزارها و هشتک‌ها، سعی در نمایش گستردگی مخالفت‌ها دارند، دولت به طور ضمنی با تأکید بر منافع عمومی، خود را نماینده خواست مردم معرفی می‌کند. درنهایت، استدلال مبتنی بر تعهد نیز به شکلی متضاد به کار گرفته شده است؛ منتقدان از آن برای افشای تناقض در مواضع مسؤولان و مطالبه پایبندی به قانون استفاده می‌کنند، در حالی که دولت برای نشان دادن پایبندی به برنامه‌ها و مجوزهای قبلی و توجیه ادامه پروژه به آن استناد می‌کند.

شاکله‌های غالب در هر گفتمان: درنهایت، هر گفتمان با انتخاب و برجسته‌سازی استراتژیک شاکله‌های استدلالی خاص، سعی در ساختن یک روایت منسجم، قانع‌کننده و مشروع برای موضع خود و کسب تسلط گفتمانی در این مناقشه دارد. گفتمان منتقدان عمدتاً بر شاکله‌هایی استوار است که ماهیت هشداردهنده، انتقادی و افشاگرانه دارند؛ ازجمله استدلال مبتنی بر پیامد منفی و فاجعه‌بار، استناد به نظر کارشناسان مستقل، ارائه شواهد افشاگرانه، مقایسه با فاجعه سد گتوند و توسل به احساساتی چون ترس و خشم. در مقابل، گفتمان دولت بر شاکله‌هایی تکیه می‌کند که ماهیت توجیهی، اطمینان‌بخش و توسعه‌گرا دارند؛ مانند استناد به نظر کارشناسان رسمی و دولتی، تأکید بر پیامدهای مثبت و سودمندی، ارائه اسناد و شواهد رسمی، اتکا به ارزش‌هایی چون توسعه و پیشرفت ملی و گاهی حمله شخصی به منتقدان برای بی‌اعتبار کردن آن‌ها. این تفاوت در انتخاب و برجستگی شاکله‌ها، به وضوح استراتژی‌های اقناعی متفاوت دو طرف را در این نبرد گفتمانی آشکار می‌سازد.

۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

تحلیل مقایسه‌ای شاکله‌های استدلال‌ورزی به کار رفته در مناقشه عمومی سد چمشیر، تصویری از یک نبرد استراتژیک را برای اقناع آشکار می‌کند. این نبرد که در بسترهای رسانه‌ای متفاوت و با ابزارهای اقناعی گوناگون پیش رفته است، صرفاً یک تبادل نظر علمی یا فنی نبوده، بلکه یک منازعه عمیق بر سر تعریف واقعیت، جلب اعتماد عمومی و مشروعیت‌بخشی به مواضع متعارض بوده است. یافته‌های این پژوهش، چندین نکته کلیدی را در مورد منطق اقناع حاکم بر این مناقشه و به طور کلی، آسیب‌شناسی مباحثات عمومی پیرامون مسائل پیچیده محیط زیستی در ایران، روشن می‌سازد.

نخست، یافته‌ها نشان می‌دهد که هر دو گفتمان موافق و مخالف، به طور گسترده از شاکله‌های استدلال‌ورزی مشابهی (مانند استناد به کارشناس، توسل به پیامد و ارائه شواهد) استفاده کرده‌اند، اما با محتوا، منابع و جهت‌گیری‌های کاملاً متضاد. این امر منجر به شکل‌گیری «واقعیت‌های موازی» و «روایت‌های علمی متعارض» شده است. گفتمان موافقان با استناد به «علم رسمی و مهندسی پروژه» (کارشناسان دولتی، گزارش‌های داخلی و نتایج آزمایش‌های کنترل‌شده)، روایتی از یک پروژه ایمن، مفید و مدیریت‌شده را بر ساخت می‌کند. در مقابل، گفتمان مخالفان با استناد به «علم مستقل و انتقادی» (دانشگاهیان، گزارش‌های نهادهای پژوهشی منتقد و شواهد افشاشده)، روایتی از یک پروژه پرخطر، مخرب و نیازمند توقف

فوری را ارائه می‌دهد. این نبرد کارشناسان و نبرد شواهد که در آن هر طرف اعتبار علمی و مستندات طرف مقابل را زیر سؤال می‌برد، مخاطب عام را در وضعیت سردرگمی و عدم قطعیت قرار داده و قضاوت آگاهانه را برای او بسیار دشوار می‌سازد. این پدیده، نشان‌دهنده چالش عمیق در ارتباط علم و سیاست در ایران است؛ جایی که علم به جای آنکه به عنوان یک مرجع بی‌طرف برای حل اختلاف عمل کند، خود به ابزاری در خدمت نبردهای گفتمانی و سیاسی تبدیل می‌شود.

دوم، تحلیل نشان داد که مناقشه سد چمشیر، بیش از آنکه یک بحث انتقادی در مدل پراگما-دیالکتیکی (Eemeren, 2001) باشد که هدف آن حل عقلانی اختلاف نظر است، به یک «منازعه» در طبقه‌بندی والتون (Walton, 1996) شباهت دارد که هدف اصلی در آن، صرفاً غلبه بر حریف و به کرسی نشاندن موضع خود به هر طریق ممکن است. استفاده گسترده و استراتژیک از «استدلال مبتنی بر احساسات» و «استدلال مبتنی بر حمله شخصی» توسط هر دو طرف، شاهی بر این مدعاست. گفتمان مخالفان با برانگیختن احساساتی چون ترس، خشم و نگرانی از «فاجعه» و «خیانت» و گفتمان موافقان با برانگیختن احساساتی چون امید، غرور و رضایت از «پیشرفت» و «خدمت»، هر دو سعی در بسیج عاطفی مخاطبان خود داشته‌اند. همچنین، توسل به حملات شخصی - از سوی موافقان با برچسب‌زنی به مخالفان به عنوان «معاند»، «بیمار»، یا «غیرمتخصص» و از سوی مخالفان با نقد انگیزه‌های مسئولان و اتهام «فساد» یا «بی‌کفایتی» - به جای تمرکز بر نقد محتوای استدلال‌ها، به تشدید قطبی شدن فضا و کاهش کیفیت مباحثه عمومی منجر شده است. این امر، نشان‌دهنده فقدان یک فرهنگ گفت و گوی سازنده و حاکمیت یک منطق تقابلی در حوزه عمومی ایران است.

سوم، این پژوهش تفاوت‌های راهبردی در به کارگیری شاکله‌های استدلالی بین گفتمان رسمی (دولت) و گفتمان مقاومت (در ایکس) را آشکار ساخت. گفتمان رسمی، با دسترسی به منابع قدرت و رسانه‌های جریان اصلی، بیشتر بر استدلال‌های مبتنی بر مرجعیت نهادی، اسناد رسمی و نمایش تصویری دستاوردها تکیه می‌کند تا تصویری از کارآمدی، تخصص و مشروعیت را به نمایش بگذارد. در مقابل، گفتمان مقاومت، با دسترسی محدود به این منابع، بیشتر به استدلال‌های مبتنی بر افشاگری، استناد به مراجع علمی مستقل، مقایسه با تجارب منفی گذشته (مانند سد گتوند) و بسیج عمومی از طریق کارزارهای اینترنتی متوسل می‌شود. این تفاوت در استراتژی‌های اقناعی، بازتابی از ماهیت نامتقارن نبرد گفتمانی بین دولت و جامعه مدنی در ایران است و نشان می‌دهد که چگونه هر طرف از ابزارهای در دسترس خود برای پیشبرد اهدافش بهره می‌برد.

درنهایت، تحلیل منطق اقناع در مناقشه سد چمشیر، دلالت‌های مهمی برای آینده مباحثات عمومی در ایران دارد. غلبه «منازعه» بر «بحث انتقادی» و استفاده گسترده از استدلال‌های احساسی و حملات شخصی، از آسیب‌های جدی حوزه عمومی است که به فرسایش اعتماد و اتخاذ تصمیمات غیرعقلانی منجر می‌شود. ارتقاء کیفیت این مباحثات، نیازمند حرکت

به سمت استدلال‌های مستندتر، کاهش برچسب‌زنی و مهم‌تر از همه، ایجاد فضاهایی برای گفت-وگوی واقعی و متوازن بین دیدگاه‌های کارشناسی و ارزشی متفاوت است. این پژوهش با آسیب‌شناسی این فضا، بر ضرورت حرکت به سوی یک فرهنگ گفت وگویی مسؤولانه‌تر تأکید می‌کند تا تصمیم‌گیری‌های پیچیده، نه براساس غلبه یک روایت، بلکه بر مبنای درک جامع‌تر و دموکراتیک‌تر از منافع عمومی و الزامات توسعه پایدار صورت گیرد.

حامی مالی

بنا به اظهار نویسنده مسؤول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش

نویسندگان به ترتیب درج در مقاله، در انجام پژوهش نقش داشته‌اند.

تضاد منافع

نویسنده (نویسندگان) اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

منابع

- Abdollahi, M., & Amal Saleh, E. (2012). An analysis of the structure of argumentation in three texts from the Qajar period. *Bustan-e Adab Journal*, (12), 151–174. (in Persian).
- Amossy, R. (2009). Argumentation in discourse: A socio-discursive approach to arguments. *Informal Logic*, 29(3), 252–267.
- Aledo Tur, A., García-Andreu, H., Ortiz, G., & Domínguez-Gomez, J. A. (2018). Discourse analysis of the debate on hydroelectric dam building in Brazil. *Water Alternatives*, 11(1), 125–141.
- Atkins, E. (2018). (Re)Defining sustainability: Belo Monte, São Luiz do Tapajós and storylines of resistance (Doctoral dissertation). University of Bristol.
- Blair, J. A. (2012). *Groundworks in the theory of argumentation*. Springer.
- Dolat.ir (Official Website of the Government of Iran). (2023, July 17). Inauguration of Chamshir Dam. Retrieved July 21, 2024, from <https://dolat.ir/> (in Persian).
- Eemeren, F. H. van. (2001). *Crucial concepts in argumentation theory*. Amsterdam University Press.
- Eemeren, F. H. van, Garssen, B., Krabbe, E. C. W., Snoeck Henkemans, A. F., Verheij, B., & Wagemans, J. H. M. (2014). *Handbook of argumentation theory*. Springer.
- Elsoufy, A. M., & Ibrahim, W. M. A. (2022). Investigating recurrent themes and semantic fields in news reports on the Grand Ethiopian Renaissance Dam: A corpus-based critical discourse analysis. *Journal of Comparative Linguistics and Cultures*, 41(2), 575–608.
- Erfani Hosseinpour, R. (2013). *Rhetorical analysis of documentaries related to the environmental crisis of Lake Urmia* [Master's thesis, University of Tehran]. (in Persian).
- Fairclough, I., & Fairclough, N. (2012). *Political discourse analysis: A method for advanced students*. Routledge.
- Gholami, F. (2019). *Internet and environmental communication: A study of the construction of Iran's water issue in social media* [Doctoral dissertation, University of Tehran]. (in Persian).
- Gilbert, M. (2008). *The history of a new field*. York University. Retrieved from <http://www.yorku.ca/gilbert/argthry/argthry/arg-papers/history.pdf>
- Habermas, J. (1998). *Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy* (W. Rehg, Trans.). MIT Press.
- Hamshahri Online. (2022, December 15). Controversial dam's impoundment approved | When will Chamshir Dam be impounded?. Retrieved July 21, 2024, from <https://www.hamshahronline.ir/news/728135/> (in Persian).
- Hannigan, J. (2019). *Environmental sociology* (S. Salehi, Trans.). SAMT. (Original work published 2006). (in Persian).
- Hermano, Y. (2019). *Water diplomacy in Central Asia: Discourse analysis of the Rogun Dam* (Master's thesis). Tampere University.
- IRNA (Islamic Republic News Agency). (2023, April 29). Vice President for Executive Affairs visits Chamshir Dam and Power Plant in Gachsaran. Retrieved July 21, 2024, from <https://www.irna.ir/news/85095535/> (in Persian).
- Mehr News Agency. (2022, December 17). Chamshir Dam project manager: Chamshir can produce 482 megawatts of hydroelectric energy. Retrieved July 21, 2024, from <https://www.mehrnews.com/news/5657278/> (in Persian).

Mehr News Agency. (2023, July 8). Completion of the largest roller-compacted concrete dam in the Middle East / "Cham Shir" reaches the inauguration stage. Retrieved July 21, 2024, from <https://www.mehrnews.com/news/5830063/> (in Persian).

Mehr News Agency. (2023, July 17). Minister of Energy: Chamshir Power Plant will supply electricity to a city of 500,000 people. Retrieved July 21, 2024, from <https://www.mehrnews.com/news/5839065/> (in Persian).

Mousavi, S. S. (2020). Media and water: A discourse analysis of Iran's water issue in national newspapers of the 2010s [Doctoral dissertation, Allameh Tabataba'i University]. (in Persian).

Rokna News Agency. (2022, December 14). Department of Environment: Chamshir Dam has no environmental issue / No salt was observed in the dam / Environmental celebrities should seek opinions from expert professionals. Retrieved July 21, 2024, from <https://www.rokna.net/> (in Persian).

Rokna News Agency. (2023, January 4). Governor of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad: Cham Shir Dam in Gachsaran will be impounded without any problems. Retrieved July 21, 2024, from <https://www.rokna.net/> (in Persian).

Tasnim News Agency. (2022, December 30). Minister of Energy: Environmental concerns about Chamshir Dam have been resolved / Water and electricity rates for low-consumption users will not increase. Retrieved July 21, 2024, from <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1401/10/09/2828922/> (in Persian).

Tindale, C. W. (2021). The Philosophy of Argument and Audience Reception. Cambridge University Press.

Walton, D. (2006). Fundamentals of critical argumentation. Cambridge University Press.

Walton, D. N., Reed, C., & Macagno, F. (2008). Argumentation schemes. Cambridge University Press.

Walton, D. N. (1996). Argumentation schemes for presumptive reasoning. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

WCD (World Commission on Dams). (2000). Dams and development: A new framework for decision-making. London: Earthscan.

Yang, G., & Calhoun, C. (2007). Media, civil society, and the rise of a green public sphere in China. China Information, 21(2), 211–236.